

Desertie naar de vijand in het Belgische frontleger tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Deel 2

JOS MONBALLYU

DE MOTIEVEN VAN DE EERSTE DESERTEURS

Van slechts 35 (29%) van de 120 militairen die na de Eerste Wereldoorlog werden gestraft voor desertie naar de vijand, bleef het strafdossier bewaard. Die strafdossiers zijn nochtans meestal de enige bron waarin iets te vinden is over de motieven waarom een aantal Belgische militairen naar de Duitse linies deserteerde.

In de nacht van 30 april op 1 mei 1918 liepen Jules Charpentier uit Mol (3de Linie, 1ste Legerafdeling (LA), Karel De Schaepdrijver uit Temse (3de Linie, 1ste LA), Vital Haesaert uit Aartrijke (2de Gren, 2de LA), Marcel Torreele uit Knokke (3de Linie, 1ste LA) en Bernard Coolen uit Scherpenheuvel (2de Gren, 2de LA) nabij Stuivekenskerke naar de Duitse linies. Slechts de mijnwerker Coolen en de matroos Torreele konden naderhand worden aangehouden en gestraft. Jules Charpentier, Karel De Schaepdrijver en Vital Haesaert vluchtten kort voor de Wapenstilstand naar Nederland en werden daarom nooit als deserteurs veroordeeld.¹²²

Torreele vluchtte na zijn krijgsgevangenschap in Kortrijk en Duitsland naar Frankrijk waar hij op 27 februari 1923 werd veroordeeld tot twintig jaar hechtenis op grond van artikel 77 van het Franse strafwetboek. Nadat hij voor die straf op 10 juni 1930 van de Franse president genade had verkregen en naar België was teruggekeerd, werd hij op 5 november 1931 in Oostende aangehouden en op 26 november 1931 voor de krijgsraad van Oost- en West-Vlaanderen gebracht voor desertie naar de vijand. Diezelfde krijgsraad veroordeelde hem tot een hechtenis van tien jaar, vonnis waartegen hij geen hoger beroep aantekende.¹²³ De krijgsraad hield daarbij

122. J. Monballyu, *Deserteurs [...]*, pp. 9-42, 77-99 en 117-126.

123. Op voorstel van de auditeur-generaal van 27 september 1932 kreeg Torreele bij koninklijk besluit nr. 3717 van 15 maart 1932 genade voor de resterende termijn van zijn gevangenisstraf en werd hij de dag nadien in vrijheid gesteld.

Bernard Coolen en Marcel Torreele doen turnoefeningen in het doorgangskamp bij de gendarmerie in Kortrijk. [Anderlecht, RABA, Dossier Van Belle en consorten, foto 1268]

rekening met het feit dat Torrelee al in 1922 aan een Franse onderzoeksrechter had toegegeven dat hij vrijwillig naar de Duitsers was overgelopen nadat Karel De Schaepdrijver hem er in een ogenblik van zwakte van had overtuigd dat dit voor hem de beste wijze was om een einde te maken aan de veel te lang durende oorlog. In een brief aan aalmoezenier V. Vaems (Daems?) had Torrelee trouwens al eerder toegegeven dat hij was gedeserteerd omdat hij oorlogsmoe was. Van de Vlaams-politieke bedoelingen van Jules Charpentier en Karel De Schaepdrijver zou hij vooraf niets geweten hebben. Toen de Duitsers voorstelden om mee te werken aan de activistische propaganda had hij dat categoriek geweigerd en was daarom naar Duitsland overgeplaatst.¹²⁴

Bernard Coolen verklaarde op 11 maart 1919 aan een inspecteur van de Militaire Veiligheid dat hij zich door Vital Haesaert had laten overtuigen om te deserteren naar de vijand. Tijdens zijn ondervragingen door een rechterlijke commissie van het krijgsauditoraat van Brabant (22 tot 26 april 1922) herhaalde hij dat standpunt en voegde er aan toe dat hij nooit betrokken was bij de Vlaamse Frontbeweging en door deze laatste ook niet was meegezonden als gids door het niemandsland. Wel had Haesaert hem in herhaalde gesprekken en met geschriften en foto's uit Duitse propagandastukken ervan overtuigd dat de Vlaamse soldaten heel slecht behandeld werden in het Belgische leger en hoe gelukkig de soldaten waren die al naar de Duitsers waren gedeserteerd en onder meer hun familie konden bezoeken. De krijgsraad van Brabant veroordeelde Coolen op 16 oktober 1922 tot twintig jaar dwangarbeid¹²⁵ wegens desertie naar de vijand en activisme in zijn geboortedorp Scherpenheuvel (artikel 118bis Sw.). De krijgsraad hield er daarbij rekening mee dat hij zich vrijwillig voor zijn legerdienst had aangeboden en hij zich aan het front voorbeeldig had gedragen.¹²⁶ Kort daarvoor had diezelfde krijgsraad nog op 24 april 1922 bij verstek Jules Charpentier, Karel De Schaepdrijver en Vital Haesaert tot de doodstraf met de kogel veroordeeld, niet voor desertie naar de vijand, maar voor activisme en landverraad in het bezette gebied.¹²⁷

124. Anderlecht, RABA, Krijgsauditoraat Brabant. Dossiers 1909-1927, 13, 2453/1921 en Beveren-Waas, RABW, Krijgsraad Gent R 100, 642, 205 (notitienummer 356/1930). Zie ook J. Monballyu, *Deserteurs [...]*, pp. 127-136.

125. Door een K.B. nr. 3268 van 11 mei 1923 herleid tot een hechtenis van tien jaar en voorwaardelijk vrijgelaten op 29 maart 1926 op voorwaarde dat hij aan geen politiek deed en geen publieke vergaderingen bijwoonde.

126. Brussel, Justitiepaleis, Archief van de auditeur-generaal, Krijgsraad van Brabant, Minuten vonnissen, 41, 625 en 677-678/1922; Anderlecht, RABA, Krijgsraad Brabant. Dossiers 1912-1927, 125, 625. Zie ook Zie ook J. Monballyu, *Deserteurs [...]*, pp. 125-126.

127. Anderlecht, RABA, Krijgsraad Brabant. Dossiers 1912-1927, 108, 284-287. Zie ook J. Monballyu, *Deserteurs [...]*, pp. 117-125.

Tijdens zijn ondervraging op 11 maart 1919 door de Militaire Veiligheid vertelde Coolen ook dat hij tijdens zijn verblijf in het doorgangskamp van Kortrijk contact had met de ijzerbewerker Jozef Schots uit Loksbergen, de landwerker Frans Van Campfort uit Dessel, de metser Lodewijk Verreyt uit Herenthout en de timmerman Alfons Willem uit Geel, vier soldaten uit hetzelfde regiment als waartoe hij behoorde (2de Genie, 2de LA). Alle vier hielden zij zich volgens hem aan het Belgische front bezig met de Vlaamse kwestie¹²⁸ en waren zij in de nacht van 7 op 8 mei 1918 in de sector van Pervijze naar de Duitsers gedeserteerd. Die Duitsers sloten hen eerst op in het doorgangskamp in Kortrijk en vervolgens in een krijgsgevangenkamp in Duitsland.

Schots werd na de oorlog in zijn geboorteplaats aangehouden nadat hij daar op het gemeentehuis in december 1929 een militiegetuigschrift aanvraag om te kunnen trouwen. Omdat de amnestiewet van 19 januari 1929 kort daarvoor was gestemd, was Schots ervan overtuigd dat hij dit probleemloos kon doen. Het gemeentebestuur van Loksbergen vroeg echter hiervoor de toelating aan de provinciegouverneur van Limburg, die de militaire bevelhebber in Limburg inlichtte. Die verwittigde de krijgsauditeur van Antwerpen-Limburg, die Schots onmiddellijk liet aanhouden door de rijkswacht van Halen en overbrengen naar de gevangenis in Antwerpen. Daar ondervroeg een rechterlijke commissie van het krijgsauditoraat van Antwerpen-Limburg hem op 16 januari 1930 over wat er precies op 7 en 8 mei 1918 was gebeurd.

Schots ontkende tijdens die ondervraging dat hij naar de vijand was gedeserteerd. Een aantal Duitsers zouden hem krijgsgevangen hebben genomen toen hij na een avondlijke karwei aan een aantal loopbruggen met drie andere soldaten, waarvan hij nog alleen de naam van Verreyt herinnerde, vogeleieren en waterwild aan het zoeken was in het riet van het niemandsland. Die Duitsers brachten hem naar het doorgangskamp van Kortrijk waar hij ongeveer twee maanden verbleef en onder meer Karel De Schaepdrijver en Vital Haesaert ontmoette. Daar nam hij ook deel aan de toneelopvoeringen van de Vlaamse soldaten en mocht hij ook een kort bezoek aan zijn woonplaats brengen. Vanuit Kortrijk werd hij naar Göttingen gezonden, waar hij verbleef tot het einde van de oorlog. Na zijn vrijlating in Duitsland ging hij naar Nederland waar hij tot kort voor zijn overkomst naar België als ijzerbewerker werkzaam was. Hij kwam pas naar België terug toen hij daar geen werk meer vond.

Ongelukkig voor Schots hadden twee van zijn medevluchtters al eerder bekend dat zij alle vier vrijwillig waren gedeserteerd. Frans Van Campfort deed dat op

128. Verklaring van Bernard Coolen op 11 maart 1919 aan een inspecteur van de Militaire veiligheid: Anderlecht, RABA, Krijgsraad Brabant. Dossiers 1912-1927, 125.

30 maart 1919 en verklaarde toen dat de vier soldaten al in april besloten hadden om te deserteren nadat Vital Haesaert, die ook deel uitmaakte van hun compagnie, hen had aangeraden om over te lopen vanwege de Vlaamse kwestie en hen had meegedeeld dat er in het Belgische leger binnenkort een revolutie zou uitbreken. Later wijzigde Van Campfort die verklaring en zei hij dat zij alle vier waren gedeserteerd omdat ze oorlogsmoe waren. Van Campfort zelf zou toen nog bijkomend gemotiveerd geweest zijn omdat hij op 25 april 1918 van zijn moeder een brief had gekregen waarin stond dat zij zeer wanhopig was omdat zij niet wist wat er gebeurd was met haar drie zonen aan het Belgische front en zijn vader ernstig ziek was.¹²⁹

Alfons Willems, die in januari 1919 samen met Bernard Coolen vanuit Duitsland naar Holland was gevlucht, werd in 1926 ondervraagd en bevestigde de oorlogsmoeheid van de vier overlopers. Hij vertelde er nog bij dat Schots het initiatief voor en de leiding van de desertie had genomen.¹³⁰ Toen Schots geconfronteerd werd met deze uitspraken, verklaarde hij dat Van Campfort en Willems leugenaars waren, een stelling die hij ook volhield voor de krijgsraad van Antwerpen-Limburg op 15 maart 1930. Die krijgsraad veroordeelde hem die dag niettemin tot een buitengewone hechtenis van vijftien jaar, een vonnis waartegen Schots geen hoger beroep aantekende. Met deze straf kwam hij er trouwens goedkoop van af.¹³¹ De krijgsraad van de 2de Legerafdeling veroordeelde Frans Van Campfort immers op 2 augustus 1919 voor dezelfde feiten tot een buitengewone hechtenis van twintig jaar.¹³² Alfons Willems, die duidelijk tegen zijn zin meegelopen was en gewillig had meegewerkt aan het gerechtelijk onderzoek, kwam er op 23 maart 1926 bij de krijgsraad van Antwerpen-Limburg wel van af met een gevangenisstraf van vijf jaar, zijnde de kortste straf die aan een deserteur naar de vijand werd toebedeeld. Verreyt bleef na zijn krijggevangenschap in Duitsland wonen, trouwde er met een Duitse en werd nooit veroordeeld voor zijn desertie naar de vijand.¹³³

In de nacht van 16 op 17 mei 1918 liepen Leopold Claerman uit Gent, Polydoor Coenen uit Menen, Lodewijk Declercq uit Eernegem, Hendrik De Wulf uit Evergem, Leon Deyghers uit Zarren, Maurice Deyghers uit Merkem, Willem Exteyl uit Gent, Serafijn

129. Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919, 130, 428/1918.

130. Beveren-Waas, RABW, R 95 KR Antwerpen, 587.

131. Beveren-Waas, Rijksarchief, R 95 KR Antwerpen, 594, 65/1930. Een K.B. verminderde die straf tot een gewone gevangenisstraf van vier jaar en een ministerieel besluit stelde hem op 1 juni 1931 voorlopig in vrijheid.

132. KR 2de LA 2 augustus 1919, Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919. Minuten vonnissen, 73, 574. Bij genadebesluit nr 3178 van 18 augustus 1921 herleid tot een gevangenisstraf van vijf jaar en in eer hersteld op 12 juli 1933: Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919, 130, 426/1918.

133. Voorwaardelijk vrijgelaten bij ministerieel besluit van 3 december 1927: Beveren-Waas, KR Antwerpen, 587 op datum van 23 maart 1923.

Lammens uit Assenede, Hendrik Sercu uit Rumbeke, Leopold Van den Bossche uit Gent en Frans Verbeke uit Sint-Pauwels nabij de schildwachtpost P5 in de sector het Smiske, gelegen in Merkem, vrijwillig over naar de Duitse vijand. Alle elf waren zij soldaten in de 7de compagnie van het 2de Regiment jagers te voet (5de LA).¹³⁴ Aan de Duitsers vertelden zij dat nog meerdere soldaten in hun legerafdeling bereid waren om naar de Duitsers te deserteren en dat die soldaten de stap zouden wagen als ze er zeker van waren dat de Duitsers niet op hen zouden schieten.¹³⁵ Kort na hun desertie poseerden zij, samen met de deserteur Frans Van Herreweghen¹³⁶ en sergeant Julien Stubbe¹³⁷ voor het Duitse propagandablad 'Door Vlaanderen heen'. Polydoor Coenen poseerde voor hetzelfde nummer van dat blad zelfs een tweede keer samen met zijn twee zussen terwijl ze samen op een bank zitten. De bedoeling van dat blad was om de Vlaamse soldaten aan het Belgische front te tonen hoe goed de Vlaamse soldaten in de Duitse linies werden ontvangen.¹³⁸ Uit het administratief onderzoek dat na hun verdwijning plaatsvond, bleek dat zij voor hun desertie hun beste klederen hadden aangedaan en hun geweren en kogelriemen in de schildwachtpost hadden achtergelaten.¹³⁹

Juffrouwe Coenen, Polydoor Coenen (2de jagers), Juffrouwe Coenen.

Polydoor Coenen en zijn zussen poserend voor *Door Vlaanderen heen*, s.d. [ADV, SPE]

Einde januari 1919 werden acht van die elf deserteurs aangehouden en ondervraagd door een rechterlijke commissie van het krijgsauditoraat van het Groot Hoofdkwartier. Leopold Claerman, Polydoor Coenen, Leon Deyghers en Maurice Deyghers ontken- den dat zij vrijwillig waren gedeserteerd en beweerden dat de Duitsers hen krijgs- gevangen hadden genomen toen zij verdwaalden na een levering van vuurpijlen aan een Belgische voorpost. Frans Verbeke beweerde, zoals hoger al uiteengezet, dat hij van de bevelvoerende sergeant de opdracht kreeg om de andere jagers te voet te zoeken en daarbij onvrijwillig en totaal los van die jagers te voet krijgsgevangen

134. Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919. 372, notitie 4529.

135. Zie verder over deze deserteur.

136. D. Vanacker, *De Frontbeweging [...]*, pp. 347 en 782.

137. Had de feitelijke leiding van de Vlaamse militairen in het doorgangskamp van Kortrijk.

138. Ongedateerd nummer van *Door Vlaanderen heen* waarin ook een foto voorkomt van Karel de Schaepdrijver, Jules Charpentier, een groepsfoto van de sublieme deserteurs en een foto van Marcel Torreele met zijn vader en broer.

139. Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 118, 397 en Anderlecht, RABA, Krijgshof. Dossiers 1915-1954, 145 A, 398/1919.

werd genomen. De Duitsers zouden hem bij zijn gevangenneming gevraagd hebben of hij vrijwillig was gedeserteerd, maar hij had dit onmiddellijk ontkend. Leon Deyghers en Lodewijk De Clercq zouden hem in het doorgangskamp van Kortrijk wel spontaan hebben bekend dat zij vrijwillig waren gedeserteerd. Serafijn Lammens beweerde dat hij onder een doodsbedreiging van Polydoor Coenen, Leon Deyghers en Leopold Vandenbossche was gedeserteerd en alleen Hendrik De Wulf en Willem Exteyl gaven spontaan toe dat zij vrijwillig waren gedeserteerd.

Hendrik De Wulf was voorafgaandelijk wel nog eerst aan een psychiatrisch onderzoek onderworpen. De krijgsraad van het Groot Hoofdkwartier veroordeelde De Wulf, Exteyl, Lammens en Verbeke op 3 april 1919 tot de doodstraf en sprak diezelfde straf op 24 april 1919 ook uit voor Coenen en Claerman. Leon Deyghers en Maurice Deyghers kregen die dag een levenslange hechtenis. Het krijgshof bevestigde de doodstraffen van Coenen,¹⁴⁰ Exteyl¹⁴¹ en Lammens¹⁴² op 9 mei 1919, de doodstraf van De Wulf¹⁴³ op 24 mei 1919 en de levenslange hechtenis van Maurice Deyghers op 31 mei 1919.¹⁴⁴ Het verminderde de doodstraf van Claerman tot een levenslange hechtenis op 31 mei 1919 en bevestigde op die dag de levenslange hechtenis van Leon Deyghers. Het verleende Verbeke ontslag van rechtsvordering op 16 januari 1920.¹⁴⁵ De krijgsraad van Henegouwen veroordeelde Lodewijk De Clercq op 30 september 1919 tot een buitengewone hechtenis van twintig jaar¹⁴⁶ en Leopold Van den Bossche op 10 september 1921 tot de doodstraf. Het krijgshof verminderde die doodstraf op 16 februari 1922 tot een levenslange hechtenis.¹⁴⁷ Hendrik Sercu kon niet worden aangehouden.

140. Een K.B. nr. 6210 van 18 november 1919 verminderde die doodstraf tot een levenslange hechtenis: Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 118, 401. Een K.B. nr. 3211 van 26 april 1922 verminderde die doodstraf tot een hechtenis van zeven jaar: Anderlecht, RABA, KH. Dossiers 1915-1954, 401/1919 en Coenen kreeg eerherstel op 14 juli 1936.
141. Een K.B. nr. 6211 van 18 november 1919 verminderde die doodstraf tot een levenslange hechtenis: Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 118, 334.
142. Een K.B. nr. 6211 van 18 november 1919 verminderde die doodstraf tot een levenslange hechtenis: Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 118, 335.
143. Een K.B. nr. 6212 van 18 november 1919 verminderde die doodstraf tot een levenslange hechtenis: Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 118, 386.
144. Een K.B. van 18 oktober 1922 verminderde die straf tot een hechtenis van vijf jaar: Anderlecht, RABA, KH. Dossiers 1915-1954, 401/1919.
145. Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 117, arrest 334, 335, 386 en 398-401/1919, 120, arrest 24; *Ibidem*, KH. Dossiers 1915-1954, 145 A, 398/1919 (Maurice Deyghers), 401/1919 (Polydoor Coenen) en 164, 24/1920 (Frans Verbeke). De drie straffen werden door een K.B. nr. 3183 van 18 oktober 1921 herleid tot een hechtenis van vijf jaar.
146. Brussel, Justitiepaleis, Archief van de auditeur-generaal, Conseil de guerre du Hainaut, 22: Jugements 1919, 348. Bij K.B. nr. 3208 van 4 april 1922 werd zijn straf herleid tot de helft. Hij kwam voorwaardelijk vrij op 5 oktober 1922 en was volledig vrij op 1 december 1935.
147. Brussel, Justitiepaleis, Archief van de auditeur-generaal, Conseil de guerre du Hainaut, 24: Jugements 1921, 398; Anderlecht, RABA, KH Arresten 1849-1940, 128, 113; Anderlecht, RABA, KH. Dossiers 1915-1954, 242.

In de nacht van 16 mei op 17 mei 1918 deserterden de landbouwers Frans Van Herreweghen uit Denderhoutem en Lodewijk Gabriel uit Schendelbeke, twee soldaten in de 5de compagnie van het 2de Regiment jagers te voet (5de LA), naar de Duitsers.¹⁴⁸ Van Herreweghen werd op 25 januari 1919 aangehouden en nog diezelfde dag ondervraagd. Hij gaf toe dat hij naar de Duitsers was gedeserteerd omdat hij de oorlog beu was en veel schrik had dat hij de oorlog niet zou overleven. Tijdens zijn proces voor de krijgsraad van het Groot Hoofdkwartier in de maand april 1919 verklaarden drie getuigen dat Van Herreweghen na zijn overlopen onmiddellijk vijf weken in een Gents ziekenhuis was opgenomen omdat zijn nek vol zweren zat. Van Herreweghen had hen toen meegedeeld dat hij was gedeserteerd omdat hij met zijn ziekte geen weg meer wist en eraan toegevoegd dat zeker niet gedaan te hebben om de Vlaamse zaak te bevorderen. De krijgsraad van het Groot Hoofdkwartier strafte Van Herreweghen niettemin op 3 april 1919 met de doodstraf, maar het krijgshof verminderde die straf op 31 mei 1919 tot een levenlange hechtenis wegens zijn uitstekende prestaties aan het front.¹⁴⁹

Gabriel werd pas op 25 mei 1919 aangehouden en ondervraagd. Aan de substitoot-krijgsauditeur van het Groot Hoofdkwartier van het Leger verklaarde hij dat hij op 16 mei 1918 samen met Van Herreweghen op wacht stond en deze laatste vol zweren zat, koortsig was en niet zo goed meer bij zijn verstand was. Plotseling liep Van Herreweghen in de richting van de vijand zonder hem hierover iets vooraf te hebben gezegd. Gabriel liep hem achterna om hem terug te halen, maar botste daarbij op een Duitse patrouille die beiden gevangen nam. Vooraf hadden beiden elkaar nooit gesproken over een mogelijke desertie en Gabriel had Van Herreweghen aan het front ook nooit horen spreken over de Vlaamse beweging. Zelf was Gabriel ook nooit bij die beweging betrokken geweest. Na zijn gevangenneming door de Duitsers verbleef hij vier weken in het doorgangskamp van Kortrijk, waar er toen geen enkele activistische manifestatie plaatsvond. De krijgsraad van het Groot Hoofdkwartier veroordeelde Gabriel op 1 juli 1919 tot een levenslange hechtenis. Het krijgshof bevestigde die straf op 16 oktober 1919. Het krijgshof hield er daarbij wel rekening mee dat Gabriel op het ogenblik van zijn desertie naar de vijand in een morele depressie verkeerde.¹⁵⁰

148. Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919. 372, notitie 4540.

149. KR Groot Hoofdkwartier 4 maart 1919, Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919. Minuten vonnissen, 12, 59; KH 9 mei 1919, Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 118, 397 en Anderlecht, RABA, Krijgshof. Dossiers 1915-1954, 145 A, 397/1919. Een KB nr 3178 van 18 augustus 1921 herleidde zijn straf tot een hechtenis van drie jaar.

150. KR Groot Hoofdkwartier 1 juli 1919, Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919. Minuten vonnissen, 13, nr. 143; KH 16 oktober 1919, Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 119, 713 en Anderlecht, RABA, KH. Dossiers 1912-1954, 156 A, 713. Een K.B. nr. 3137 van 31 augustus 1920 herleidde die straf tot een hechtenis van vijf jaar en een K.B. nr. 3178 van 18 augustus 1921 tot een hechtenis

De vlaskoopman Aloïs Colman uit Moorsele, soldaat in de 10de compagnie van het 2de Regiment jagers te voet (5de LA) verdween op 27 mei 1918 spoorloos terwijl hij in de sector van Merkem op schildwacht stond. Hij werd aangehouden op 19 maart 1919 en bekende op 16 april 1919 dat hij zijn schildwachtpost die nacht verlaten had om zijn 'benodigdheden te doen' en vervolgens een kameraad in de 10de compagnie te bezoeken. Terwijl hij in de loopgraven op weg was naar die kameraad, werd hij plotseling overvallen door een aantal Duitsers die hem gevangennamen. Rekening houdend met de plaatselijke situatie aanvaardde de krijgsraad van het Groot Hoofdkwartier die uitleg niet en veroordeelde hem op 14 juni 1919 vanwege desertie naar de vijand tot de doodstraf. Het krijgshof bevestigde die doodstraf op 19 juli 1919.¹⁵¹

DE MOTIEVEN VAN DE DESERTEURS IN DE MAANDEN JUNI EN JULI 1918

De timmerman Cesar De Waeghenaire uit Bellegem, soldaat in de 3de compagnie van het 5de Regiment jagers te voet (5de LA), trok in de namiddag van 1 juni 1918 op zijn eentje naar de Duitse vijand. Toen een inspecteur van de Militaire Veiligheid hem hierover op 6 december 1918 ondervroeg, verklaarde hij dat hij toen in een zenuwcrisis verkeerde en niet meer goed wist wat hij deed. In paniek had hij zijn post verlaten en was hij beginnen ronddolen totdat hij door de Duitsers gevangen werd genomen. Vooraf had hij al eens aan zijn medesoldaten gezegd dat hij geregeld neuralgische pijnen ('douleurs névralgiques') had omdat hij al vier jaar geen nieuws had van zijn ouders. De krijgsraad van de 5de Legerafdeling veroordeelde hem op 28 juni 1919 tot een buitengewone hechtenis van twintig jaar, vonnis waartegen De Waeghenaire geen hoger beroep aantekende.¹⁵²

In de nacht van 3 op 4 juni 1918 deserteerde de klaroenblazer Raymond De Saedeleer uit Aalst samen met de soldaten Jan Burleon uit Schelle, Alfons Cuyt uit Hingene, Karel De Vos uit Boom, Remy Lossie uit Teralfene en Emiel Matthijs uit Hingene naar de Duitse linies. Allen maakten zij deel uit van de 9de compagnie van het 6de Linieregiment (2de LA). Een administratief onderzoek kort na hun verdwijning stelde vast dat die desertie vooraf nauwkeurig was gepland.

van drie jaar door. Gabriël kreeg eerherstel op 9 maart 1933.

151. KR 5de LA 14 juni 1919, Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919. Minuten vonnissen, 123, 6524/3539; KH 19 juli 1919, Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 119, 543 en Anderlecht, RABA, KH. Dossiers 1912-1954, 145, 543. Een K.B. nr. 6213 van 18 november 1919 herleidde die straf tot een levenslange hechtenis.
152. KR 5LA 28 juni 1919, Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919. Minuten vonnissen, 123, 3569; Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919, 427, 4592. Een K.B. van 19 december 1921 verminderde zijn straf tot een hechtenis van vijf jaar.

Omdat het hoofdkwartier van de 2de Legerafdeling zich ongerust maakte over die collectieve desertie, deed Albéric Geeroms, inspecteur van de Militaire Veiligheid van die Legerafdeling, in de maanden september-oktober 1918 een bijkomend onderzoek naar de omstandigheden waarin die collectieve desertie had plaatsgevonden en naar de toenmalige geestesgesteldheid bij de soldaten in die 9de compagnie en bij de zes overlopers in het bijzonder. Van dat onderzoek maakte hij een verslag waarvan hij de conclusies op 15 oktober 1918 afzonderlijk neerlegde.¹⁵³

Volgens die conclusies was de 9de compagnie begin juni 1918 een broeinest van defaitistische activisten en maakten bijna alle Vlaamse soldaten van de 9de compagnie deel uit van dat broeinest. Die Vlaamse soldaten lieten zich gemakkelijk beïnvloeden door een aantal oproerkraaiers die er alleen maar op uit waren om de Vlaamse zaak te doen zegevieren en van oordeel waren dat de Duitsers hen daarbij best een handje konden helpen. Die soldaten keurden daarom alle deserties van hun medesoldaten naar de Duitsers goed en vertelden daarbij overal rond dat zij bij de eerste de beste gelegenheid dat ook zouden doen. Wanneer ze ondervraagd werden, gaven de meeste van hen geen eerlijke antwoorden en waren ze er eerder op uit om het militair gerecht stokken in de wielen te steken dan om de namen van de oproerkraaiers bekend te maken. Het was dan ook geen toeval dat deze 9de compagnie op 6 juni 1918 een werkstaking hield en de rust in de compagnie maar terugkeerde nadat de korporaals Vandevelde, De Ridder, De Hellinckx en de soldaat Van Steenbeeck uit Leuven naar andere compagnies van het 6de Linieregiment waren overgeplaatst. In de nacht van 4 op 5 juni 1918 waren er trouwens nog twee andere soldaten uit deze compagnie, met name Jan-Frans De Vooght¹⁵⁴ en Lodewijk Beliën, plotseling verdwenen, en alles wees erop dat ook zij waren gedeserteerd naar de vijand. Wellicht was dit zelfs gebeurd in samenspraak met De Saedeleer, Burleon, Cuyt, De Vos, Lossie en Matthijs.

Na deze algemene analyse van de 9de compagnie beschreef Geeroms ook de persoonlijkheid van de zes deserteurs. Raymond De Saedeleer was volgens hem een fervente aanhanger van de bovengenoemde activistische-defaitistische beweging in het Belgische leger en een instrument van een aantal obscure oproerkraaiers die hem beïnvloedden. Aan het front kraamde hij voordurend activistische theorieën uit en probeerde hij om alle soldaten die, zoals hijzelf, afkomstig waren van Aalst, te winnen voor het activistische-defaitistische gedachtegoed. Hij weigerde halsstarrig om de namen bekend te maken van de leiders van de activistische beweging in het

153. Verslagen in: Anderlecht, RABA, KH. Dossiers 1915-1954, 156 A, 713/1919.

154. In de rapporten-Otto Ebeling van 19 december 1918 en van 11 juli 1919 geciteerd als Jan-Frans De Vocht. Over die rapporten zie J. Monballyu, *Deserteurs [...]*, p. 55.

ARMÉE BELGE
—
S. M. A. O.
—
N^o _____
—
ANNEXE
—
Affaire: _____
Dossier N^o _____

Transmis à _____

_____, le _____ 192 ____
Le Commissaire Directeur.

RAPPORT D'ENQUÊTE

g

*Paratof reconnait. en la présente photo-
le nommé De Vooght (voir rapport de transmission)*

*R. J. Jaspers
2/1/20*

Jan-Frans De Vooght, gesignaleerde overloper. [Anderlecht, RABA, Dossier Van Belle en consorten, foto 30]

Belgische frontleger en was volgens Geeroms daarom wel degelijk in staat om zijn medesoldaten tot desertie naar de vijand aan te sporen. De Saedeleer zou trouwens aan het Belgische front geregeld in contact geweest zijn met Karel De Schaepdrijver.

Karel De Vos hield zich volgens Geeroms aan het Belgische front bezig met de taalkwestie en zou net voor zijn desertie zich heel kwaad hebben gemaakt omdat hem onrechtvaardig een straf van acht dagen opsluiting in een politiekamer was opgelegd. Hij verklaarde ook geregeld aan zijn medesoldaten dat hij ging overlopen naar de Duitsers, maar niemand geloofde hem. Op 20 mei 1918 schreef hij aan zijn broer Constant De Vos in Nederland een brief die door de censuur werd onderschept en waarin hij zich ergerde aan het feit dat de geallieerden in 1917 niet de vrede hadden aanvaard die de Duitsers hadden voorgesteld. Hij kondigde in die brief ook aan dat hij binnenkort een niet nader bepaald project zou uitvoeren dat hij al lang had beraamd. Volgens Geeroms kon het niets anders zijn dan dat hij naar de vijand zou deserteren.¹⁵⁵

Karel De Vos vertoefde volgens Geeroms veel in het gezelschap van Jan Burleon, die er sterk antipatriottische theorieën op nahield. Zo fulmineerde Burleon geregeld tegen de Belgische regering in Le Havre en tegen de Belgische militaire overheid omdat die zich voortdurend lieten omkopen. Hij beweerde dat het Belgische leger alleen maar vocht om de belangen van de kapitalisten te dienen en dat België geregeerd werd door een bende verraders. Van Alfons Cuyt wist Geeroms alleen te vertellen dat hij kort daarvoor heel kwaad was geweest omdat hij zijn postje als kok in de mess van de officieren was kwijtgeraakt. Aangezien hij geregeld omging met de vorige soldaten moest hij zich aan het Belgische front ook met de taalkwestie hebben beziggehouden. Lossie en Matthys waren alleen maar meelopers. Ze hielden zich maar in heel beperkte mate bezig met de taalkwestie in het Belgische leger.

De zes deserteurs werden in de eerste drie maanden van 1919 aangehouden en ondervraagd door een rechterlijke commissie van het krijgsauditoraat van de 2de Legerafdeling. Aanvankelijk bekende alleen De Vos dat hij naar de Duitsers was gedeserteerd en voegde hij er meteen aan toe dat hij dat had gedaan omdat hij kort daarvoor onrechtvaardig was gestraft. Lossie bekende op 19 april 1919 dat hij vrijwillig naar de vijand was gedeserteerd en dat hij dat had gedaan om zijn vrouw, die ernstig ziek was, en zijn drie kinderen op te zoeken. Cuyt verklaarde dat hij eigenlijk niet goed wist waarom hij was gedeserteerd, maar dat dit zeker niet was gebeurd omdat hij was aangelokt door het Vlaamse activisme. Burleon verklaarde dat hij was gedeserteerd omdat hij al lang geen nieuws meer had gekregen van zijn

155. Tot die conclusie was ook al het administratief onderzoek van 6 juni 1918 gekomen.

ouders, broers of zusters en Matthijs zei dat hij dit gedaan had omdat hij had vernomen dat zijn twee oude ouders zonder werk waren gevallen.

Volgens De Saedeleer liepen zij alle zes over omdat zij voor hun leven vreesden en omdat soldaat De Vooght hen enkele dagen eerder had gezegd dat hij uit sympathie voor de Vlaamse zaak bij de eerste de beste gelegenheid zou deserteren en hen daarbij telkens aanspoorde om hetzelfde te doen. Een niet nader bepaald orgaan had immers volgens diezelfde De Vooght beslist dat de Vlaamse soldaten zoveel mogelijk moesten deserteren. Een brancardier met de voornaam Jozef uit Geel had De Saedeleer trouwens al eerder verteld dat er binnenkort een heel bataljon ging deserteren. Toen de zes overlopers in het doorgangskamp voor krijgsgevangenen in Kortrijk aankwamen, hadden De Schaepdrijver en Charpentier hen gevraagd of zij uit sympathie voor de Vlaamse zaak waren gedeserteerd. Zij hadden daarop gemakshalve positief geantwoord, hoewel zij feitelijk alle zes waren gedeserteerd om hun leven te redden. De Schaepdrijver beloofde hen dat zij hun familie zouden mogen bezoeken op voorwaarde dat zij met hem meewerkten. Maar omdat zij dat blijkbaar niet goed genoeg deden, werden zij, met uitzondering van Matthijs, allen na korte tijd naar Duitsland overgebracht.¹⁵⁶

Omdat de krijgsauditeur van de 2de Legerafdeling vermoedde dat de brancardier waarover De Saedeleer het had, niemand minder was dan de 28-jarige Jozef Verschelden, brancardier bij het 6de linieregiment (2de LA), liet hij die op 6 mei 1919 ondervragen door een rechterlijke commissie van zijn krijgsauditoraat. Verschelden verklaarde echter tijdens die ondervraging dat hij nooit aan iemand gezegd had dat er een heel bataljon ging deserteren en dat hij dit ook nooit van iemand had horen vertellen. Aan het Belgische front had hij bovendien nooit gehoord van een 'Legerkomiteit' of van een 'Algemeen Vlaamsch Democratisch Verbond'.

Tijdens zijn ondervragingen werd De Saedeleer geconfronteerd met twee voor hem zeer belastende beschuldigingen. Jan Bruylants, soldaat in de 3de compagnie van het 5de Linieregiment (2de LA) verklaarde immers op 10 maart 1919 tijdens een getuigenverhoor in het strafproces tegen Alfons en Xavier Caluwé dat De Saedeleer stichtend lid was van het 'Algemeen Vlaamsch Democratisch Verbond' dat door Antoon Pira was gesticht.¹⁵⁷ De Saedeleer ontkende die aantijging categoriek en voegde eraan toe dat ook hij aan het Belgische front nooit iets had gehoord van een 'Legerkomiteit' of van Antoon Pira.

156. Verklaring van De Saedeleer op 21 april 1919.

157. J. Monballyu, *De jacht [...]*, pp. 103-109.

Bovengenoemde Arthur De Schaepmeester betichtte er anderzijds De Saedeleer van dat hij in het doorgangskamp voor krijgsgevangenen in Kortrijk, samen met zestig andere Vlaamse soldaten, als een bezetene rondliep en luidop riep “*Vliegt den blauwvoet, Storm op zee!*” en “*In Vlaanderen, Vlaams!*”. De Saedeleer zou hem toen ook volmondig hebben bekend dat hij vanwege de Vlaamse zaak naar de Duitsers gedeserteerd was en hoopte naar Göttingen te worden overgebracht om daar verder de Vlaamse zaak te steunen. Maar ook deze beschuldigingen ontkende De Saedeleer categoriek, zelfs na een confrontatie met De Schaepmeester. De krijgsraad van de 2de Legerafdeling veroordeelde De Saedeleer uiteindelijk op 22 mei 1919 tot de doodstraf wegens desertie naar de vijand. Het krijgshof bevestigde die straf op 16 augustus 1919 en veroordeelde tezelfdertijd De Vos en Matthijs tot een levenlange hechtenis en Burleon, Cuyt en Lossie tot een buitengewone hechtenis van twintig jaar.¹⁵⁸

In het strafdossier van De Saedeleer en consorten steekt ook een verklaring van Lodewijk Beliën, soldaat in het 6de Linierement, die op 17 april 1919 spontaan bekende dat hij in de nacht van 4 op 5 juni 1918 samen met Jan-Frans De Vooght, soldaat in hetzelfde Linierement, naar de vijand was gedeserteerd. Volgens Beliën had hij daartoe besloten omdat De Vooght hem voortdurend sprak over het bezoek dat hij volgens de Duitse strooibriefjes aan zijn familie zou mogen afleggen, en ook omdat De Vooght er hem aan had herinnerd dat zijn halfbroer op 22 maart 1918 aan het front gesneuveld was. Het krijgshof veroordeelde Beliën op 16 augustus 1919 tot een hechtenis van vijftien jaar.¹⁵⁹ De Vooght, die zich nochtans in het doorgangskamp van Kortrijk zeer activistisch gedroeg en onder meer als zanger optrad bij de uitvoering van het toneelstuk *Waarom*¹⁶⁰, werd merkwaardigerwijs nooit strafrechtelijk vervolgd na de Wapenstilstand.

Jules Claeys uit Ledegem en Armand Haesevoets uit Webbekom, twee soldaten uit het 21ste Linierement (5de LA) liepen op 6 juni 1918 over naar de Duitse vijand en werden hiervoor begin 1919 aangehouden en ondervraagd. Claeys gaf toe dat hij was gedeserteerd, maar zei erbij dat hij dat had gedaan omdat Haesevoets hem met de dood had bedreigd wanneer hij niet mee overliep. Haesevoets beweerde van zijn kant dat hij op een eenvoudige uitnodiging van Claeys, en zonder daar veel over te hebben nagedacht, was gedeserteerd en dat hij dat had gedaan omdat hij al lang geen nieuws meer gekregen had van zijn ouders en omdat er in zijn compagnie overal werd rondverteld dat de Duitsers toch de oorlog zouden

158. KH 16 augustus 1919, Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 119, 577-582/1919; Ibidem, KH. Dossiers 1915-1954, 156 A, 577-582/1919.

159. Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914, 1918. Minuten vonnissen, 72, 268 (28 april 1919); Ibidem, KH. Arresten 1849-1940, 119, 576/1919.

160. J. Monballyu, *Deserteurs [...]*, pp. 70 en 115.

winnen. De krijgsraad van het Groot Hoofdkwartier veroordeelde beide soldaten op 9 april 1919 tot de doodstraf, straf tegen welke beiden in hoger beroep gingen. Het krijgshof bevestigde op 9 mei 1919 de doodstraf voor Jules Claeys¹⁶¹, maar onderwierp Haesevoets, aan wiens geestelijke bekwaamheid het twijfelde, eerst aan een psychomedisch onderzoek. Dat werd uitgevoerd door gerechtspsychiater Louis Vervaecke van het observatorium voor geesteszieken in de gevangenis van Vorst en dokter Paul Héger uit Brussel.

Aan die twee deskundigen verklaarde Haesevoets dat hij voor zijn desertie al een hele tijd ontmoedigd rondliep vanwege de lange duur van de oorlog en door de vele gesprekken met andere soldaten in zijn compagnie die stevast gingen over het feit dat de Duitsers met hun lenteoffensief de oorlog zouden winnen. Daarnaast was hij toen zeer gedeprimeerd omdat hij al twee jaar geen nieuws meer had van zijn ouders. De twee artsen beschreven Haesevoets als iemand die slechts tussen zijn 6 en 12 jaar een rudimentaire opleiding had gehad en op de school door zijn medeleerlingen werd uitgelachen als 'den zot' of 'den os' omdat hij geestelijk achterlijk was. Na zijn schooltijd werd hij landbouwknecht en in het leger kon hij nooit bevorderen tot korporaal vanwege zijn gebrekkige opleiding. Hij was zwakzinnig en leed aan psychische en neurotische stoornissen die waarschijnlijk van epileptische oorsprong waren, maar op het moment van het desertie niet op hem inwerkten. Wel handelde hij toen met een sterk verminderde toerekeningsvatbaarheid. Het Krijgshof hield hiermee rekening en verminderde zijn doodstraf tot een hechtenis van vijf jaar, de minste straf die voor een overloper werd uitgesproken.¹⁶²

Onder de soldaten die zich in het doorgangskamp voor krijgsgevangenen van Kortrijk met veel passie inzetten voor de Vlaamse zaak, was er volgens Arthur De Schaepmeester ook een kleine, wat oudere overloper die eertijds uurwerkmaker was in de streek van Oostende en waarvan hij zich de naam niet meer kon herinneren¹⁶³. Uit de feiten blijkt dat het om Hendrik Claerhout uit Eernegem¹⁶⁴ ging,

161. KR Groot Hoofdkwartier 3 april 1919, Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919. Minuten vonnissen, 12, 60; KH 9 mei 1919, Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 117, 336/1919; Anderlecht, RABA, KH. Dossiers 1912-1954, 142 B, 336/1919. Straf herleid tot een hechtenis van vijf jaar door een K.B. Claeys kreeg eeerherstel op 17 april 1934.

162. KR Groot Hoofdkwartier 3 april 1919, Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919. Minuten vonnissen, 12, 61; KH 9 mei 1920, Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 117, 337/1919; KH 10 januari 1920: vijfjaar hechtenis: Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 120, 6; Anderlecht, RABA, KH. Dossiers 1912-1954, 142 B, 1919, 337/1919.

163. Verklaring van Arthur De Schaepmeester van 25 januari 1919 aan de Militaire Veiligheid, in: Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919, 154, 352.

164. Een foto van Hendrik Claerhout is te vinden in het strafdossier van Bernard Coolen: Anderlecht, RABA, Krijgsraad Brabant. Dossiers 1912-1927, 125, 625.

een soldaat in het 5de Regiment jagers te voet (5de LA) die op 10 juni 1918 naar de Duitsers was overgelopen samen met zijn compagniegenoten Renaat De Marlie uit Boekhout en Emiel Moustrey uit Moeren. Claerhout werd op 14 augustus 1923 ondervraagd over zijn desertie naar de vijand. Hij bekende dat hij in april 1918 op de markt van Argenteuil (Frankrijk) een waarzegster had geraadpleegd die hem had verteld dat zijn vrouw in Eernegem een kind verwachtte van een Duitse soldaat. Om dat te verifiëren was hij naar de Duitsers gedeserteerd. Die hadden hem eerst in een doorgangskamp in Ingelmunster en vervolgens in het doorgangskamp van Kortrijk opgesloten. In dat laatste kamp nam hij als zanger deel aan de groep van Vlaamse militairen die in Kortrijk, Brugge, Oostende en Gent het activistische toneelstuk *Waarom?* opvoerden, ging hij op zondag meerdere keren dansen in de zaal Ons Huis en zong hij op maandag meerdere keren Vlaamse liederen in het 'Vlaams Huis' in de Groeningestraat in Kortrijk. Op 11 juli 1918 stapte hij er mee in de stoet van de activisten van het Vlaams Huis naar het Groeningemonument.

De Duitsers gaven Claerhout tweemaal acht dagen verlof om bij zijn familie in Eernegem door te brengen. Volgens bepaalde getuigen zou hij daar op een zondag na de hoogmis activistische praat hebben uitgeslagen. Na de Wapenstilstand trok hij naar Duitsland, waar hij eerst in het Vlaams krijgsgevangenkamp van Göttingen verbleef en vervolgens werkte bij een landbouwer en in een fabriek in Hannover. In die laatste stad hield hij ook een tijdlang een herberg open, maar omdat hij het beu was om in het buitenland te leven, kwam hij in augustus 1923 terug naar Eernegem, waar hij op 14 augustus 1923 werd aangehouden door de rijkswacht van Brugge.

De krijgsauditeur van West-Vlaanderen beschuldigde Claerhout van desertie naar de vijand en activisme (inbreuk op artikel 118bis Sw.) tijdens zijn verblijf in het doorgangskamp van Kortrijk. Voor beide inbreuken vorderde hij de doodstraf. De krijgsraad van West-Vlaanderen volgde die vordering op 26 november 1923 en veroordeelde Claerhout die dag voor beide misdrijven tot de doodstraf, vonnis waartegen Claerhout geen hoger beroep aantekende¹⁶⁵. In zijn strafdossier steekt een nota van de Militaire Veiligheid waarin deze erop wees dat zowel Claerhout, Moustrey, als De Marlie zich aan het Belgische front niet schuldig maakten aan activisme of defaitisme.

Naast Hendrik Claerhout werd ook August Pesant uit Gent, soldaat in het 5de Linierement (2de LA), gestraft voor zowel desertie naar de vijand alsook activisme

165. Beveren-Waas, R 100, 520, 180/1923; Brussel, Justitiepaleis, KR West Vlaanderen. Minuten van de vonnissen, 1923, 180. De koning verleende hem kort nadien genade en minister van Justitie Emile Janson stelde hem op 3 november 1928 voorlopig in vrijheid.

in het bezette gebied.¹⁶⁶ Pesant liep in de nacht van 18 op 19 juni 1918 alleen over naar de vijand en werd op 20 juni 1918 ingeschreven in het doorgangskamp van Kortrijk. Daar maakte hij deel uit van de groep van Vlaamse soldaten die er het activisme propageerden, trad hij meerdere keren op als zanger tijdens de opvoeringen van het toneelstuk *Waarom?* en zong hij voor de opvoering van dat toneelstuk op zondag 29 september 1918 in Gent het *Krachtlied* van René De Clercq. Van de Duitsers kreeg hij van 19 tot 26 juli 1918 verlof om zijn familie in Gent te bezoeken. De krijgsraad van de 2de Legerdivisie strafte hem op 29 september 1919 met een buitengewone hechtenis van twintig jaar voor zowel desertie naar de vijand als zijn inbreuk op artikel 115, lid 5 Sw. (bijdrage in het vorderen van de vijandelijke wapens door het vertrouwen van de soldaten en burgers in de Koning en de Staat aan het wankelen te brengen).¹⁶⁷ Hoewel zijn strafdossier niet bewaard is gebleven, kan men redelijkerwijs aannemen dat deze laatste inbreuk betrekking had op zijn activistische werkzaamheden in het doorgangskamp in Kortrijk en niet op een eventuele Vlaamsgezinde inzet aan het front.¹⁶⁸

In de nacht waarin August Pesant deserteerde (18 op 19 juni 1918) liepen ook Lodewijk Muys uit Weert, Karel Cnop uit Vilvoorde, Pieter De Maeyer uit Hemiksem, Lodewijk Mariën uit Hemiksem en Karel Van den Bulck uit Boom over naar de Duitse vijand. Allen waren zij soldaten van het 6de Linieregiment (2de LA). Na de Wapenstilstand werden zij alle zes vervolgd voor desertie naar de vijand alsook voor activisme in het bezette gebied. Volgens een ongedateerd verslag van Albéric Geeroms, inspecteur van de Militaire Veiligheid, ontving Muys twee maanden voor zijn desertie in Alveringem een sergeant van het 2de Regiment Jagers te voet die met hem discussieerde over de Vlaamse kwestie. Muys verdedigde daarbij de stelling dat de Walen meer voordelen hadden dan de Vlamingen en laakte het feit dat de Vlaamse soldaten hun bevelen in het Frans kregen. Muys zou ook aan meerdere medesoldaten hebben gevraagd of zij brieven hadden voor hun ouders of familieleden en daarmee zijn intentie om naar de Duitsers over te lopen alom bekend hebben gemaakt. De inspecteur van de Militaire Veiligheid concludeerde uit dit alles dat Muys een fervente adept was van de activistische beweging aan het front.

Buiten deze laatste opmerking is er echter in de strafdossiers van die vijf deserteurs geen sprake van enige inzet voor de Vlaamse beweging aan het Belgisch front of van een desertie naar de vijand ter behartiging van de Vlaamse zaak. Cnop verklaarde

166. Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1917, 80, 871; Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1917, 161, 871.

167. Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919. *Minuten vonnissen*, 73, 676. J. Monballyu, *Deserteurs [...]*, pp. 55, 66, 71 en 107.

168. Verslag van dat verlof in Anderlecht, RABA, KR Brabant. Dossiers 1912-1927, 115, dossier 395-401/1922.

tijdens zijn verschillende ondervragingen uitdrukkelijk dat hij was gedeserteerd omdat hij had vernomen dat zijn zuster een relatie had met een Duitser en Pieter De Maeyer verklaarde dat hij was gedeserteerd omdat hij moedeloos was geworden nadat hij van zijn familie een brief had ontvangen waarin stond dat zijn oude vader ernstig ziek was. Van den Bulck zou zijn gedeserteerd op aanraden van een zekere Walter Neveu, korporaal in zijn compagnie die sneuvelde op 14 oktober 1919. Hij zou ook nooit hebben deelgenomen aan een manifestatie van de Vlaamse Frontbeweging. Volgens De Maeyer liep ook Marien over omdat hij van bij hem thuis slecht nieuws had ontvangen. De krijgsraad van Antwerpen veroordeelde Cnop, De Maeyer en Van den Bulck op 2 februari 1920 tot een gewone hechtenis van vijftien jaar en splitste vooraf de strafzaak tegen Mariën af teneinde de krijgsauditeur de gelegenheid te geven om zijn strafdossier zonder gevolg te klasseren wegens een opgedoken krankzinnigheid.¹⁶⁹ Diezelfde krijgsraad veroordeelde Lodewijk Muys op 13 januari 1925 tot een buitengewone hechtenis van twintig jaar, een straf die het Krijgshof op 7 april 1925 verminderde tot een gewone hechtenis van tien jaar. Zowel in het vonnis als het arrest was er geen sprake van een bestraffing voor een inzet in de Vlaamse beweging aan het front of in het bezette gebied.¹⁷⁰ Dat was ook niet het geval voor August Calluy uit Rumst, soldaat in het 5de Linieregiment (2de LA) die in de nacht van 24 op 25 juni 1918 samen met zijn compagniegenoten Oscar Fort uit Vloesberg en Adriaan Loopmans uit Ekeren vrijwillig naar de vijand deserteerde en hiervoor op 29 april 1921 door de krijgsraad van Antwerpen-Limburg werd gestraft met een buitengewone hechtenis van twintig jaar en een inlijving voor één jaar in een boetecompagnie. Tijdens zijn ondervraging bekende hij dat hij was gedeserteerd op voorstel van Loopmans en dat hij dat voornamelijk had gedaan omdat hij al zo lang onder de wapens was.¹⁷¹

169. Anderlecht, RABA, KRKATV 1914-1919, 79, 620/1918; Beveren-Waas, RABW, R 93 KA Antwerpen, 88, 5242/1919; RABW, KR Antwerpen R95, 205, 111 en 545; Brussel, Justitiepaleis, Archief Auditeur-generaal, Krijgsraad Antwerpen, Minuten vonnissen, 7 (1920), 111. De straf van Cnop werd herleid tot een gevangenisstraf van zes jaar door een K.B. van 26 april 1922. De straf van Pieter De Maeyer werd herleid tot een gevangenisstraf van vijf jaar door K.B. nr. 3143 van 27 november 1929.

170. Anderlecht, RABA, KRKATV 1914-1919, 79, 621/1918; Beveren-Waas, RABW, R93 KA Antwerpen, 93, 1035-1036; KH 7 april 1925, Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 137, 103/1925 en Anderlecht, RABA, KH. Dossiers 1915-1954, 329, 103. Straf herleid tot zes jaar gevangenis door een K.B. van 11 oktober 1926 en voorwaardelijk in vrijheid gesteld door een M.B. van 11 december 1926. Vanaf 11 januari 1927 vestigde Muys zich in Dordrecht (Nederland).

171. KR Antwerpen 29 april 1921, Brussel, Justitiepaleis, Archief Auditeur-generaal, KR Antwerpen. Minuten vonnissen, 7, 727/1921; Beveren-Waas, RABW, R 95 KR Antwerpen-Limburg, 556, 727/1921. Straf verminderd tot zeven jaar door K.B. nr. 3236 van 9 oktober 1922 en tot vier jaar en zes maanden door K.B. nr. 3242 van 15 november 1922. Voorwaardelijk vrij op 21 december 1922 door een M.B. van 20 december 1922. Eerherstel op 18 mei 1934.

Van inzet voor de Vlaamse beweging aan het Belgische front was er dan wel weer sprake in het strafproces tegen Frans Marescaux uit Kortrijk, soldaat in het 6de Regiment jagers te voet (5de LA). Die liep op 28 juni 1918 alleen naar de vijand over en werd hiervoor in februari 1919 aangehouden en ondervraagd. Tijdens die ondervraging gaf Marescaux meteen toe dat hij vrijwillig naar de vijand was gedeserteerd en vertelde er onmiddellijk ook bij dat hij dit deed omdat hij in een brief van zijn moeder had vernomen dat zijn echtgenote in Kortrijk seksuele betrekkingen had met een Duitse soldaat en omdat hij al tweemaal slagen had gekregen van zijn Waalse pelotonsoverste. Tijdens zijn proces voor de krijgsraad van de 5de Legerdivisie op 3 juni 1919 ontkende die Waalse pelotonsoverste die slagen en voegde er zelfs geniepig aan toe dat Marescaux aan het Belgische front er algemeen van verdacht werd dat hij zich bezighield met de Vlaamse kwestie en daarom bij de eerste de beste gelegenheid naar de Duitsers zou deserteren. Omdat de pelotonsoverste die beweringen niet hard kon maken, veroordeelde de krijgsraad van de 5de Legerafdeling Marescaux op 12 juli 1919 alleen voor zijn desertie naar de vijand tot een buitengewone hechtenis van twintig jaar. Het Krijgshof vermeerderde die straf op 5 september 1919 tot een levenslange hechtenis omdat deze laatste straf volgens het hof beter paste bij de zwaarte van de feiten.¹⁷²

De fabrieksarbeider Polydoor Maertens uit Ledeberg, soldaat in de 6de compagnie van het 2de regiment jagers te voet (5de LA), liep op 29 juni 1918 over naar de Duitse vijand samen met zijn compagniegenoot Edmond Van Vooren uit Watervliet. Maertens werd hiervoor op 19 januari 1919 aangehouden en op 24 januari 1919 ondervraagd. Tijdens die ondervraging verklaarde hij naar de vijand te zijn gedeserteerd omdat hij zich wou informeren over het bericht dat er op Ledeberg bommen waren gevallen die zijn vader en zijn broer hadden gedood. Net zoals Arthur De Schaepmeester verschaftte Maertens de Militaire Veiligheid veel inlichtingen over de activistische werkzaamheden van een aantal Vlaamse soldaten in het doorgangskamp in Kortrijk en bekende hij bovendien dat hijzelf aan bepaalde van die werkzaamheden deelnam. Maar anderzijds stelde hij ook heel duidelijk dat hij aan het IJzerfront nooit actief was geweest in de Vlaamse beweging en dat het bevorderen van de Vlaamse zaak geenszins zijn bedoeling was bij zijn desertie. De krijgsraad van de 5de Legerdivisie veroordeelde hem op 26 juli 1919 voor zijn desertie naar de vijand tot de doodstraf. Het Krijgshof verminderde die straf op 5 september 1919 tot een levenlange hechtenis vanwege zijn goed gedrag aan het

172. KR 5de LA 12 juli 1919, Anderlecht, RABA, KRKATV 1914-1919. Minuten vonnissen, 123, 3599; KH 5 september 1919, Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 119, 634/1919; Anderlecht, RABA, KH. Dossiers 1915-1954, doos 152 A, 634/1919. Een K.B. van 19 november 1921 verminderte zijn straf tot een gewone hechtenis van tien jaar.

front en omdat hij zich bij zijn desertie had laten meeslepen door een oudere, slechte kameraad.¹⁷³

Die oudere, slechte kameraad was Edmond Van Vooren, die voor de oorlog kelner was in Parijs, oud-legionair van het Frans leger en soldaat in het 2de Regiment Jagers te voet (5de LA) toen hij op 29 juni 1918 met Maertens deserteerde naar de Duitse vijand. Na de Wapenstilstand vluchtte hij naar Biervliet in Nederland waardoor het Belgische militair gerecht hem nooit kon veroordelen wegens desertie naar de vijand. De krijgsraad van Brabant veroordeelde hem niettemin op 29 mei 1922 bij verstek tot een dwangarbeid van twintig jaar omdat hij zich in het doorgangskamp van Kortrijk zeer activistisch had gedragen en onder meer verschillende keren als zanger was opgetreden bij de opvoering van het activistisch toneelstuk *Waarom?*. In augustus 1918 zou hij bovendien plotseling in militaire kledij in Watervliet verschenen zijn, waar hij toen overal zou hebben rondverteld dat de Vlaamse soldaten aan het Belgische front slecht gevoed en gekleed waren, altijd in de vuurlinie lagen, misprezen werden door de Engelsen en altijd benadeeld werden ten voordele van de Walen. Zonder de tussenkomst van Amerika zou het volgens hem al lang gedaan zijn met België en de Vlamingen zouden er geen nadeel bij hebben om in het Duitse rijk te worden opgenomen. In Watervliet zou hij ook contact gehad hebben met Duitse spionnen en in goede relatie hebben gestaan met Duitse soldaten. In zijn strafdossier was er geen enkel spoor te vinden van het feit dat hij vanwege zijn Vlaamsgezindheid aan het Belgische front naar de Duitsers was gedeserteerd.¹⁷⁴

Naast Van Vooren veroordeelde de krijgsraad van Brabant die dag ook Frans Van Bever (15de Linie/2de LA) uit Diegem¹⁷⁵ en Frans (in feite Petrus Franciscus) Janssens (5de Linie/2de LA) uit Geel¹⁷⁶ tot de doodstraf. Urbain Cayman (5de Linie/2de LA)

173. KR 5de LA 26 juli 1919, Anderlecht, RABA, KRKATV 1914-1919. Minuten vonnissen, 123, 3609; KH 5 september 1919: Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 119, 632/1919; Anderlecht, RABA, KH. Dossiers 1915-1954, doos 152 A, 632/1919.

174. Brussel, Justitiepaleis, Archief auditeur-generaal, Krijgsraad Brabant. Minuten vonnissen, 40 (1922), 401; RABA, KR Brabant. Dossiers 1912-1927, 115, 401/1922.

175. Overgelopen in de nacht van 23 op 24 juni 1918 samen met Philippe de Boeck, Karel Pint en Jan Silverants. Volgens de Duitse tolk Otto Ebeling pretendeerde hij in het doorgangskamp van Kortrijk dat hij onder de pseudoniem 'Lucifer' enkele Vlaamsgezinde artikels in de *Belgische Standaard* had geschreven en hij ooit eens was gedegradeerd tot gewoon soldaat omdat hij aan het front Vlaamsgezinde pamfletten had uitgedeeld. Aan sergeant Robert Masure van het 6de Linieregiment (2de LA) en soldaat Frans Van Campfort van het 2de Genieregiment (2de LA) vertelde Van Bever ook eens dat hij was overgelopen vanwege de Vlaamse kwestie. Aangezien er voor die beweringen geen andere bewijzen werden gevonden, worden zij in deze studie genegeerd.

176. Overgelopen in de nacht van 15 op 16 juni 1918 samen met Jozef Avonds, Willem Berx, Alfons Caluwé, Xavier Caluwé, Karel Gilis, Jozef Laenen, Jan Maertens, Lodewijk Schruer en Antoon Van Lersberghe.

uit Blankenberge¹⁷⁷ kreeg die dag een levenslange hechtenis. Allen waren zij tussen 15 juni 1918 en 29 juni 1918 vrijwillig naar de vijand gedeserteerd en hadden zij zich in het doorgangskamp in Kortrijk en vervolgens in het bezette gebied actief ingezet voor het activisme. Na de Wapenstilstand waren zij naar het buitenland gevlucht waardoor zij niet voor hun desertie naar de vijand konden veroordeeld worden. Volgens de akte van beschuldiging maakten zij zich daarnaast wel schuldig aan een inbreuk op de artikelen 115, lid 5 (activisme), 116 (spionage voor de vijand), 118bis Sw. (activisme) en artikel 15 en 16 van het militair strafwetboek (landverraad). In hun strafdossier is er echter geen enkel spoor te vinden van flamingantisme, activisme of defaitisme aan het IJzerfront.¹⁷⁸

Dat laatste is enigszins verwonderlijk voor Frans Janssens en Urbain Cayman. Op 10 maart 1919 werden zij immers door de bovengenoemde Jan Bruylants ervan beticht dat zij respectievelijk de ondervoorzitter en de schatbewaarder waren geweest van het Algemeen Vlaamsch Democratisch Verbond dat was opgericht door Antoon Pira. Op een vergadering van dat verbond kort na 11 juni 1918 zou er trouwens beslist zijn dat Frans Janssens eerst met Alfons Caluwé, zijn broer Xavier Caluwé en Karel Gilis naar de Duitsers zou overlopen, Frans Van Egdome dit iets later zou doen met soldaten van de 7de compagnie van het 5de Linieregiment (2de LA) en Urbain Cayman nog iets later met de soldaten van de 3de compagnie van het 5de Linieregiment (2de LA). Antoon Pira zou toen ook aan Janssens en Cayman papieren hebben meegegeven voor August Borms, Raf Verhulst en Karel De Schaepdrijver.¹⁷⁹

Uit het feit dat krijgsauditeur Stie die betichtingen weglief in de akte van beschuldiging tegen Janssens en Cayman, kan men gerust afleiden dat Stie toen helemaal geen geloof meer hechtte aan de verklaringen van Bruylants. Tijdens het strafproces tegen Antoon Pira en consorten, dat van 9 tot 26 november 1920 plaatsvond, was Bruylants immers met zijn tegenstrijdige en onsamenhangende verklaringen zo eerloos door het ijs gezakt dat zijn vroegere compagniecommandant en de krijgsauditeur van de 2de Legerafdeling hem zelfs als van lotje getikt bestempelden.¹⁸⁰ In de pers schreef men toen zelfs dat de Militaire Veiligheid bij Bruylant verklaringen had uitgelokt door hem vooraf dronken te voeren.¹⁸¹ In datzelfde strafproces hadden Frans Van Egdome en Aloïs Pollet bovendien tot tweemaal toe uitdrukkelijk verklaard

177. Overgelopen op 5 juli 1918 samen met Emile Beerts, Lodewijk De Herdt en Jozef Lauwereys.
178. Anderlecht, RABA, KR Brabant. Dossiers 1912-1927, 115, 397-400/1922 (waarin akte van beschuldiging van 24 mei 1922).
179. Verklaring van 3 september 1918 in: J. Monballyu, *De jacht[...]*, p. 103
180. J. Monballyu, *De jacht [...]*, pp. 103, 106 en 132.
181. *Tijdingen*, 13 november 1920.

dat zij samen met de achttien andere militairen van de 7de compagnie van het 5de linieregiment alleen waren gedeserteerd omdat de Waalse sergeant Albert Loraux hen verzekerd had dat zij in het bezette gebied goed zouden behandeld worden en dat ze hun familie zouden mogen bezoeken. Van een 'Legerkomiteit' of van Antoon Pira hadden beiden aan het IJzerfront nooit iets gehoord!¹⁸²

Toch waren Bruylants beweringen niet geheel onwaar. Volgens een verslag van Hauptman Staehle van de inlichtingendienst van het Vierde Duitse leger van 26 juni 1918 lichtte eerste sergeant Frans Janssens die dienst immers na zijn desertie uitvoerig in over het bestaan en het programma van het Algemeen Vlaamsch Democratisch Verbond, dat hij, al dan niet bewust, vereenzelvigde met de Vlaamse Frontbeweging. Daarin hield hij, merkwaardigerwijs, ook een pleidooi tegen verdere individuele deserties of deserties in kleine groepen van de Vlaamse soldaten naar de Duitsers totdat de leiders van het Algemeen Vlaamsch Democratisch Verbond door de koning waren ontvangen en deze laatste een kabinet had gevormd waarin Alfons Van de Perre, Frans Van Cauwelaert, Joris Helleputte en Camiel Huysmans zetelden. Indien dit plan mislukte, zouden er massale deserties naar de Duitsers plaatsvinden. Hauptman Staehle van de Duitse inlichtingendienst geloofde er geen bal van en schreef dit onderaan in het verslag dat hij maakte over zijn gesprek met Janssens.¹⁸³ Dit verslag toont alleen aan dat er aan het Belgisch front kortstondig een Algemeen Vlaamsch Democratisch Verbond heeft bestaan¹⁸⁴ en dat dit verbond waarschijnlijk Frans Janssens en de tien soldaten die met hem overliepen, inspireerde om naar de Duitsers te deserteren.

DE MOTIEVEN VAN DE LAATSTE OVERLOPERS

Volgens Jan Bruylants waren ook Alfons De Cauwer uit Beveren-Waas, Emiel Beerts uit Vlijtingen, Leon De Herdt uit Rumst en Jozef Lauwereys uit Rumst leden van het Algemeen Vlaamsch Democratisch Verbond. Allen waren zij volgens hem soldaten in de 3de compagnie van het 5de Linieregiment (2de LA) en deserterden zij op 5 juli 1918, samen met Urbain Cayman, naar de Duitsers in opdracht van dat Algemeen Vlaamsch Democratisch Verbond.¹⁸⁵ Tijdens hun strafproces ontkenden

182. J. Monballyu, *De jacht [...]*, p. 126. Kopie van verklaring van Van Egdome van 17 januari 1919 in: Anderlecht, RABA, Krijgsraad Brabant. Dossiers 1912-1927, 115, 398/1922.

183. Franse vertaling van dit verslag in: Rudiger, *Flamenpolitik [...]*, pp. 335-336; Nederlandse vertaling van een stuk van dat verslag in: Rudiger, *Flamenpolitik. Het Duitsch annexionisme in België en het aktivistisch landverraad in hun waar daglicht. Aan de hand van de dokumenten van de Politieke afdeling van het Generaal-Gouvernement, van het Groot Duitsch Hoofdkwartier en van het IVe Duitsch Leger*, Brussel, 1922, p. 199.

184. Van de openbaring van dat Verbond door Pira op 11 juni 1918 tot zijn aanhouding op 18 juli 1918: J. Monballyu, *De jacht [...]*, pp. 87-92.

185. Kopie van verklaring in: Anderlecht, RABA, Krijgsraad Brabant. Dossiers 1912-1927, 115, 400/1922.

die soldaten dit echter allen ten stelligste en stelden zij uitdrukkelijk dat zij waren gedeserteerd omdat zij zich niet wilden laten doodschietsen.¹⁸⁶

Volgens een verslag van de Militaire Veiligheid van 5 augustus 1918 beschuldigde ook Germain Broerman, soldaat in de 3de compagnie van het 5de Linieregiment (2de LA)¹⁸⁷, Urbain Cayman ervan dat hij zijn medesoldaten herhaaldelijk had aangespoord om over te lopen. Cayman zou die soldaten ook hebben meegedeeld dat hijzelf ging overlopen naar de Duitsers en dat hij in het bezette gebied zou behandeld worden als een minister omdat zijn broer Hendrik een belangrijke plaats bekleedde bij de Duitsers. Net voor hij deserteerde zou hij trouwens van bij hem thuis een lange brief gekregen hebben.¹⁸⁸ Een onderzoek van de Militaire Veiligheid in zijn woonplaats Blankenberge wees einde oktober 1918 uit dat Caymans vader een hevige sympathisant was van het activisme in het bezette gebied en dat zijn broer Hendrik een belangrijke plaats bekleedde in de administratie van de Raad van Vlaanderen.¹⁸⁹ Maar ook die verklaringen waren voor krijgsauditeur Stie niet belangrijk genoeg om ze op te nemen in zijn akte van beschuldiging tegen Cayman.

Die onbetrouwbaarheid gold wellicht niet voor de informatie die Broerman verstrekte over Jozef Lauwereys en Emiel Beerts. Volgens Broerman was Jozef Lauwereys al een hele tijd defaitistisch gestemd vooraleer hij deserteerde, probeerde hij voortdurend het gezag van zijn officieren aan te tasten en zette hij zijn medesoldaten voortdurend aan tot ongehoorzaamheid. Geregeld stelde hij ook de vraag: "*Waarom vechten wij tegen de Duitsers?*" en gaf daarop dan een heel raar antwoord. Van Beerts wist Broerman te vertellen dat hij had geweigerd om op de Duitsers te schieten en toen zijn luitenant hierover een opmerking maakte, had hij gezegd dat hij weigerde om op zijn broeders te schieten.¹⁹⁰ Lauwereys en Beerts werden uiteindelijk op 16 augustus 1918 alleen maar voor hun desertie naar de vijand gestraft. Hun defaitistische actie aan het Belgische front werd niet bewezen geacht.¹⁹¹

186. Kopie van verklaring van Jozef Lauwereys van 10 februari 1919 in: Anderlecht, RABA, Krijgsraad Brabant. Dossiers 1912-1927, 115, 398/1922. Krijgsauditeur Stie keek hun processen nog eens na tijdens zijn voorbereiding van het proces-Pira, maar vond er helemaal geen enkel spoor van Pira: J. Monballyu, *De jacht [...]*, p. 126.

187. Over die German Broerman zie J. Monballyu, *De jacht [...]*, pp. 94-95.

188. Verslag in dossier-Cayman: Anderlecht, RABA, Krijgsraad Brabant. Dossiers 1912-1927, 115, 400/1922.

189. Proces-verbaal van 25 oktober 1918 in: Anderlecht, RABA, Krijgsraad Brabant. Dossiers 1912-1927, 115, 400/1922.

190. Kopie van verklaring van 5 augustus 1918 in: Anderlecht, RABA, Krijgsraad Brabant. Dossiers 1912-1927, 115, 400/1922.

191. KR 2LD 5 mei 1919, Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919. Minuten vonnissen, 72, 271: KH 16 augustus 1919, Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 119, 587/1919.

Alfons De Cauwer uit Beveren-Waas, August Aerts uit Meerhout en Constant Jeuris uit Boekhout waren allen soldaten in de 3de compagnie van het 5de Linieregiment (2de LA) die op 5 juli 1918 samen vrijwillig overliepen naar de vijand. De krijgsraad van de 2de Legerafdeling strafte hen hiervoor op 5 mei 1919 allen met een hechtenis van tien jaar. Tijdens het gerechtelijk onderzoek werd Aerts er ook van beticht dat hij tijdens een meeting in zijn geboortedorp Meerhout in augustus 1918 had verklaard dat hij was gedeserteerd omdat hij niet langer kon verdragen dat er aan het Belgische front onrecht werd aangedaan aan de Vlaamse soldaten. In de maanden augustus-september 1918 trad hij ook als zanger op tijdens de opvoeringen van het activistische toneelstuk *Waarom?* in Kortrijk, Brugge, Oostende en Gent. Uiteindelijk werd Aerts niet voor deze activistische feiten gestraft en is er in zijn strafdossier, noch in dit van Jeuris en De Cauwer, iets te vinden over Vlaamsgezindheid aan het Belgische front of van een desertie naar de Duitsers uit sympathie voor de Vlaamse zaak. Ook bij hen was dus oorlogsmoeheid waarschijnlijk de ware reden van hun desertie naar de vijand.¹⁹²

Dat laatste was zeker het geval bij Prosper Mortier uit Zwijnaarde, Alfons Salembien uit Koekelare en Theofiel Maes uit Torhout, Emiel Belpalme uit Westouter, Leon de Vriese uit Sint-Andries bij Brugge en Ferdinand Van Hyfte uit Eeklo die allen soldaten waren van de 10de compagnie van het 4de Linieregiment (1ste LA) en in de nacht van 5 op 6 augustus 1918 naar de vijand deserteerden. Een verslag van de Militaire Veiligheid van 13 augustus 1918 over deze laatste deserteurs naar de vijand van de Eerste Wereldoorlog stelde uitdrukkelijk dat geen van deze zes soldaten zich aan het Belgische front ooit hadden beziggehouden met de taalkwestie en dat derhalve de reden voor hun desertie moest gezocht worden in hun oorlogsmoeheid, het zware werk dat zij aan het front moesten verrichten en hun gebrek aan rust.

Tijdens zijn ondervraging verklaarde De Vriese dat hij nabij de voorpost Montmirail (Merkem) was gedeserteerd toen hij in de grootste vertwijfeling verkeerde nadat hij vernomen had dat een bom zijn vader had gedood en zijn moeder zwaar had verwond. Van Hyfte van zijn kant verklaarde dat hij was gedeserteerd omdat hij kort daarvoor te weten was gekomen dat zijn vrouw al twee jaar lang met de Duitsers "*heulde*" en hij bovendien toen heel wrokkig rondliep omdat hij kort daarvoor onrechtvaardig was gestraft en geen verlof had bekommen. De krijgsraad van de 1ste Legerafdeling strafte De Vriese en Van Hyfte op 1 maart 1919 met de doodstraf en de krijgsraad van het Groot Hoofdkwartier deed datzelfde voor Mortier en Salembien op 7 augustus 1919. Het Krijgshof bevestigde de doodstraf voor De Vriese en Van Hyfte

192. Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919, 156, 476/1919 en Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919. Minuten vonnissen, 72, 272.

op 4 april 1919, maar verminderde de straf voor Mortier en Salembien op 23 januari 1920 tot een levenslange dwangarbeid omdat zij een blanco strafregister hadden.¹⁹³ Belpalme en Maes werden niet gestraft omdat ze niet konden worden aangehouden. Nog op 9 april 1932 noteerde de krijgsauditeur van Gent in zijn notitieregister dat zij nog steeds voortvluchtig waren.¹⁹⁴

Marcel Torreele, Vital Haesaert en Louis De Bélie, 1917. [ADV, VFAL2131]

193. KH 4 april 1918, Anderlecht, RABA, KH. Arresten 1849-1940, 117, 238-239 en 120, 35-36/1920; KH 23 januari 1920; Anderlecht, RABA, 139, 238-239/1919. Straf voor Mortier door een K.B. nr. 3180 van 15 oktober 1921 herleid tot een hechtenis van acht jaar en voor Salembien tot een hechtenis van tien jaar. Eerherstel voor Mortier op 16 januari 1940.
194. Brussel, Justitiepaleis, Archiefauditeur-generaal, KAGent. Notitiën 28 januari 1932-10 maart 1934, 54.

ENKELE CONCLUSIES BIJ WIJZE VAN BESLUIT

Door de militairen die tijdens de Eerste Wereldoorlog voor desertie naar de vijand werden gesignaleerd te vermengen met de militairen voor wie voor dat misdrijf een straf dossier werd aangelegd, voor dat misdrijf buitenvervolgung werden gesteld, voor dat misdrijf gestraft werden en zelfs voor dat misdrijf vrijgesproken werden, hebben de Belgische historici er in het verleden een potje van gemaakt waardoor niemand tot nog toe wist hoeveel deserteurs naar de vijand het Belgische leger tijdens de Eerste Wereldoorlog precies gekend heeft. Uit het voorliggend onderzoek is uiteindelijk gebleken dat er tijdens en na de oorlog 205 militairen verdacht werden van desertie naar de vijand en er hiervan 120 voor dat misdrijf werden gestraft, 16 voor dat misdrijf werden vrijgesproken en 35 voor dat misdrijf buitenvervolgung werden gesteld, 5 hun strafvordering in een andere strafvordering zagen geherkwalificeerd, 24 zonder verdere vervolging bleven omdat zij naar het buitenland waren gevlucht en 5 alleen maar administratief als overloper werden gesignaleerd.¹⁹⁵ Hoewel de Belgische Militaire Veiligheid en sommige krijgsauditeurs, zoals Joseph Stie van het krijgsauditoraat van het Groot Hoofdkwartier van het Leger en later van het krijgsauditoraat van Brabant, hun uiterste best hebben gedaan om een verband te leggen tussen de Vlaamse Frontbeweging en de deserties naar de Duitse vijand, zijn zij daarin nooit geslaagd. Van geen enkele deserteur naar de vijand hebben zij ooit kunnen bewijzen dat die tijdens de oorlog in het onbezette gebied actief was in de Vlaamse Frontbeweging en dat heeft ook nog geen enkele latere Belgische, Waalse of Vlaamse historicus kunnen bewijzen! Eerst nadat sommige Vlaamse militairen waren gedeserteerd en niets meer te verwachten hadden van de Belgische staat, bekeerden sommigen van hen zich in het doorgangskamp van Kortrijk tot Vlaamse activisten en werden er enkele van hen hiervoor na de oorlog ook uitdrukkelijk gestraft.¹⁹⁶

Oorlogsmoeheid en de behoefte om hun familieleden terug te zien waren, zoals in alle legers, de voornaamste motieven waarom de Belgische militairen naar de vijand deserteerden. De Belgische regering en de Belgische militaire overheid waren zich hiervan ten zeerste bewust en leidden dit ook af uit de sterke toename van het aantal gewone deserties in 1918. Minister van Buitenlandse Zaken Paul Hymans kaartte dit probleem aan op de ministerraad van 5 en 6 juli 1918 en een nota van het hoofdkwartier

195. Zie de lijsten in bijlage.

196. Nadat tijdens de Tweede Wereldoorlog de Bormscommissie was ingesteld om een schadevergoeding toe te kennen aan diegenen die het slachtoffer waren geweest van gerechtelijke vervolgingen vanwege hun Vlaamsgezindheid tijdens de Eerste Wereldoorlog, ontpopten zich plotseling ook Alfons en Frans Caluwé, Hendrik Claerhout, Karel Cnop, Bernard Coolen, Alfons Cuyt, Hendrik De Wulf en Polydoor Maertens als Vlaamsgezinde strijders aan het IJzerfront en in het bezette gebied: Beveren-Waas, Rijksarchief, R 128, 2029.

van het 6de Linieregiment in diezelfde maand wees erop dat de stijging van het aantal deserteurs naar de vijand te wijten was aan het feit dat het moreel bij sommige eenheden veel te wensen overliet. Indien het defaitisme verder toenam, dreigde er volgens diezelfde nota zelfs een gevaar voor de inzetbaarheid van de troepen.¹⁹⁷

Meteen werd toen ook een aantal passende maatregelen voorgesteld om het moreel van de troepen op te krikken en de strijd tegen de Duitsers onverbiddelijk verder te zetten. Zo moesten de officieren in hun gesprekken met hun manschappen er voortdurend op wijzen dat het lafhartig en eerloos was om te deserteren naar een vijand die ongelofelijke wreedheden had begaan bij het binnenvallen van België en vervolgens de inwoners in het bezette gebied systematisch had afgeperst. Daarnaast moesten zij erop wijzen dat de beloftes van de Duitsers om hun familie te bezoeken, alleen maar leugens inhielden en dat de deserteurs niet alleen door hun familie en hun vrienden zouden worden gelaakt, maar ook na de oorlog het risico liepen op een doodstraf.¹⁹⁸

Generaal Honoré Drubbel, commandant van de 2de Legerafdeling, ging nog een stap verder en gaf van zijn kant aan alle schildwachtposten van zijn legerafdeling het bevel om te schieten op iedere Belgische militair die zich in de richting van de vijandelijke linies begaf en niet reageerde op het eerste bevel om terug te keren. Wanneer een militair was gedeserteerd, moesten zijn collega's bovendien onmiddellijk de Duitse post aanvallen waar de soldaat naar toegetrokken was en de desertereur kost wat kost proberen terug te halen.¹⁹⁹ Van zodra de geallieerden echter op 8 augustus 1918 het tegenoffensief inzetten dat uiteindelijk tot de nederlaag van het Duitse leger zou leiden, veranderde die oorlogsmoeheid snel in een hernieuwde strijdvaardigheid. Meteen waren er ook geen deserties meer naar de vijand.

Jos Monballyu (°1948) studeerde rechten en geschiedenis en is Gewoon hoogleraar aan de rechtsfaculteit KU-Leuven, KULAK en HU-Brussel. Hij is eveneens redactielid en voorzitter van het internationale tijdschrift *The Legal History Review*, lid van de Koninklijke commissie voor de Oude wetten en verordeningen van België en voorzitter van het Comité Rechtsgeschiedenis van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Letteren en Schone Kunsten. Hij publiceerde meerdere boeken over rechtsgeschiedenis.

197. L. Schepens, *Koning Albert [...]*, pp. 199-200; L. Schepens, *Retrospectief 14/18 [...]*, pp. 174-175.
 198. B. Benvindo, *Des hommes [...]*, pp. 83-84, 95 en 100-101.
 199. Verklaring van de generaal op 9 augustus 1922 in het strafproces-Debeuckelaere: J. Monballyu, *De jacht [...]*, pp. 83 en 179.

Bijlagen

AM	= ambulanciers	KH	= krijgshof
BV	= buitenvervolginstelling	KR1LA	= krijgsraad 2de Legerafdeling
BW	= buitengewone	KR2LA	= krijgsraad 2de Legerafdeling
DWARB	= dwangarbeid	KR3LA	= krijgsraad 3de Legerafdeling
Gren	= grenadiers	KR5LA	= krijgsraad 5de Legerafdeling
Gen	= genie	KR6LA	= krijgsraad 6de Legerafdeling
HECHT	= hechtenis	KRANTW	= krijgsraad Antwerpen-Limburg
JA	= jaar	KRBRAB	= krijgsraad Brabant
JV	= jagers te voet	KRGHL	= krijgsraad Groot Hoofdkwartier
	(voorafgegaan door nummer regiment)	KRHEN	= krijgsraad Henegouwen
KA1LA	= krijgsauditeur 1ste Legerafdeling	KROOST	= krijgsraad Oost-Vlaanderen
KA2LA	= krijgsauditeur 2de Legerafdeling	KRWEST	= krijgsraad West-Vlaanderen
KA3LA	= krijgsauditeur 3de Legerafdeling	LA	= legerafdeling
KA5LA	= krijgsauditeur 5de Legerafdeling	Li	= linieregiment
KA6LA	= krijgsauditeur 6de Legerafdeling		(voorafgegaan door nummer regiment)
KAANTW	= krijgsauditeur Antwerpen	LL	= levenslang
KABRAB	= krijgsauditeur Brabant	RUIT	= ruiterijdivisie
KAOOST	= krijgsauditeur Oost-Vlaanderen	SIGN	= enkel gesignaleerd
KAWEST	= krijgsauditeur West-Vlaanderen	VRIJSP	= vrij spraak
Kar	= karabiniers	ZG	= zonder gevolg
	(voorafgegaan door nummer regiment)		

1. Militairen gestraft voor desertie naar de vijand

	DATUM DESERTIE	NAAM, VOORNAAM (GEBORTEPLAATS, LEGEREENHEID)	KRIJGSGERECHT (DATUM UITSPRAAK)	UITGESPROKEN STRAF
1.	21/12/1915	Bellon, <i>Louis</i> (°Buggenhout, 2JV/5LA)	KROOST (07/11/1919)	15 JA HECHT
2.	21/12/1915	Van Buynder, <i>Henri</i> (°Tielrode, 2JV/5LA)	KROOST (07/11/1919)	15 JA HECHT
3.	26/02/1918	Renneboog, <i>Felicien</i> (°Laken, 2Gren/6LA)	KR6LA (05/07/1919)	LL HECHT
4.	26/02/1918	Van Straeten, <i>Jan-Bapt.</i> (°Antwerpen, 2Gren/6LA)	KR6LA (05/07/1919)	LL HECHT
5.	03/03/1918	Lambrechts, <i>Willem</i> (°Wijkhoven, 2Gren/6LA)	KH (04/04/1919)	DOODSTRAF
6.	03/03/1918	Praille, <i>Emiel</i> (°Elsene, 2Gren/6LA)	KR6LA (01/03/1919)	20 JA BW HECHT
7.	20/04/1918	Senesael, <i>Hendrik</i> (°Komen, 2Li/1LA)	KRWEST (24/09/1921)	10 JA HECHT
8.	20/04/1918	Buyens, <i>Alfons</i> (°Lichtaart, 9Li/3LA)	KH (19/07/1919)	20 JA BW HECHT
9.	20/04/1918	De Winter, <i>Jozef</i> (°Beveren-Waas, 9Li/3LA)	KH (19/07/1919)	15 JA BW HECHT
10.	20/04/1918	Simons, <i>Leonard</i> (°Herentals, 9Li/3LA)	KH (19/07/1919)	LL HECHT
11.	20/04/1918	Smits, <i>Frans</i> (°Antwerpen, 9Li/3LA)	KH (19/07/1919)	20 JA BW HECHT
12.	20/04/1918	Stappaerts, <i>Victor</i> (°Brasschaat, 9Li/3LA)	KH (19/07/1919)	15 JA BW HECHT

13.	20/04/1918	Van de Caveye, <i>Emiel</i> (°Egem, 9Li/3LA)	KH (19/07/1919)	20 JA BW HECHT
14.	30-01/05/1918	Coolen, <i>Bernard</i> (°Scherpenheuvel, 2Gren/2LA)	KRBRAB (19/10/1922)	20 JA DWARB ¹
15.	30-01/05/1918	Torrelee, <i>Marcel</i> (°Knokke, 3Li/1LA)	KROOST (26/11/1931)	10 JA DWARB
16.	04/05/1918	De Rocker, <i>Isidoor</i> (°Laarne, 23Li/1LA)	KRGHL (15/03/1919)	20 JA BW HECHT
17.	07-08/05/1918	Schots, <i>Jozef</i> (°Loksbergen, 2Gen/2LA)	KRANTW (15/03/1930)	15 JA BW HECHT
18.	07-08/05/1918	Van Campfort, <i>Frans</i> (°Dessel, 2Gen/2LA)	KR2LA (02/08/1919)	20 JA BW HECHT
19.	07-08/05/1918	Willems, <i>Alfons</i> (°Geel, 2Gen/2LA)	KRANTW (23/03/1926)	5 JA HECHT
20.	16-17/05/1918	Claerman, <i>Leopold</i> (°Gent, 2Jv/5LA)	KH (31/05/1919)	LL HECHT
21.	16-17/05/1918	Coenen, <i>Polidoor</i> (°Menen, 2Jv/5LA)	KH (31/05/1919)	DOODSTRAF ²
22.	16-17/05/1918	Declercq, <i>Lodewijk</i> (°Eernegem, 2Jv/5LA)	KRHEN (30/12/1919)	20 JA BW HECHT
23.	16-17/05/1918	De Wulf, <i>Hendrik</i> (°Evergem, 2Jv/5LA)	KH (24/05/1919)	DOODSTRAF
24.	16-17/05/1918	Deyghers, <i>Leon</i> (°Zarren, 2Jv/5LA)	KH (31/05/1919)	DOODSTRAF
25.	16-17/05/1918	Deyghers, <i>Maurice</i> (°Merkem, 2Jv/5LA)	KH (31/05/1919)	LL HECHT
26.	16-17/05/1918	Exteyl, <i>Willem</i> (°Gent, 2Jv/5LA)	KH (09/05/1919)	DOODSTRAF
27.	16-17/05/1918	Lammens, <i>Serafijn</i> (°Assenede, 2Jv/5LA)	KH (09/05/1919)	DOODSTRAF
28.	16-17/05/1918	Van den Bossche, <i>Leopold</i> (°Gent, 2Jv/5LA)	KH (26/02/1922)	LL HECHT
29.	16-17/05/1918	Gabriel, <i>Lodewijk</i> (°Schendelbeke, 2Jv/5LA)	KH (16/10/1919)	LL HECHT ³
30.	16-17/05/1918	Van Herreweghen, <i>Frans</i> (°Denderhoutem, 2Jv/5LA)	KH (31/05/1919)	LL HECHT
31.	27/05/1918	Colman, <i>Aloïs</i> (°Gullegem, 2Jv/5LA)	KH (19/07/1919)	DOODSTRAF
32.	01/06/1918	De Waeghenaire, <i>Cesar</i> (°Bellegem, 2Jv/5LA)	KR5LA (28/06/1919)	20 JA BW HECHT
33.	03-04/06/1918	Burleon, <i>Jan</i> (°Schelle, 6Li/2LA)	KH (16/08/1919)	20 JA BW HECHT
34.	03-04/06/1918	Cuyt, <i>Alfons</i> (°Hingene, 6Li/2LA)	KH (16/08/1919)	20 JA BW HECHT
35.	03-04/06/1918	De Saedeleer, <i>Raymond</i> (°Aalst, 6Li/2LA)	KH (16/08/1919)	DOODSTRAF
36.	03-04/06/1918	De Vos, <i>Karel</i> (°Boom, 6Li/2LA)	KH (16/08/1919)	LL HECHT
37.	03-04/06/1918	Lossie, <i>Remi</i> (°Terafene, 6Li/2LA)	KH (16/08/1919)	20 JA BW HECHT
38.	03-04/06/1918	Matthys, <i>Emiel</i> (°Hingene, 6Li/2LA)	KH (16/08/1919)	LL HECHT
39.	04-05/06/1918	Beliën, <i>Lodewijk</i> (°Zolder, 6Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT
40.	06/06/1918	Van Snick, <i>Edward</i> (°Herentals, 17Li/2LA)	KR2LA (20/08/1919)	15 JA BW HECHT
41.	06/06/1918	Claeys, <i>Jules</i> (°Ledegem, 21Li/5LA)	KH (09/05/1919)	DOODSTRAF ⁴
42.	06/06/1918	Haesevoets, <i>Armand</i> (°Webbekom, 21Li/5LA)	KH (10/01/1920)	5 JA HECHT

1. Straf toen ook opgelegd wegens activisme en landverraad.
2. Eerherstel op 14 juli 1936.
3. Eerherstel op 9 mei 1933.
4. Eerherstel op 27 april 1934.

43.	10/06/1918	Claerhout, <i>Hendrik</i> (°Ichtegem, 5Jv/5LA)	KRWEST(26/11/1923)	DOODSTRAF
44.	10/06/1918	De Marlie, <i>Renaat</i> (°Boekhout, 5Jv/5LA)	KR5LA (06/06/1919)	20 JA BW HECHT
45.	10/06/1918	Moustrey, <i>Emiel</i> (°Moeren, 5Jv/5LA)	KH (19/07/1919)	DOODSTRAF
46.	12/06/1918	Bosschaerts, <i>Frans</i> (°Wijnegem, 7Li/2LA)	KH (23/08/1919)	20 JA BW HECHT
47.	12/06/1918	Van Geel, <i>Jan-Baptist</i> (°Mol, 7Li/2LA)	KH (23/08/1919)	LL HECHT
48.	12/06/1918	Van Heste, <i>Remi</i> (°Aartrijke, 7Li/2LA)	KH (23/08/1919)	LL HECHT
49.	12/06/1918	Veckmans, <i>Renaat</i> (°Schilde, 7Li/2LA)	KH (23/08/1919)	20 JA BW HECHT
50.	14-15/06/1918	Collard, <i>Hubert</i> (°Jehay, 15Li/2LA)	KH (19/07/1919)	LL HECHT
51.	14-15/06/1918	De Ron, <i>Emiel</i> (°Mechelen, 15Li/2LA)	KH (19/07/1919)	LL HECHT
52.	14-15/06/1918	De Vos, <i>Omer</i> (°Oudenaarde, 15Li/2LA)	KH (19/07/1919)	LL HECHT
53.	14-15/06/1918	Janssens, <i>Evarist</i> (°Nieuwrode, 15Li/2LA)	KH (19/07/1919)	LL HECHT
54.	14-15/06/1918	Van Wassenhove, <i>Jan-Baptist</i> (°Brussel, 15Li/2LA)	KH (19/07/1919)	LL HECHT
55.	14-15/06/1918	Verbruggen, <i>Gustaaf</i> (°Waver, 15Li/2LA)	KH (19/07/1919)	LL HECHT
56.	14-15/06/1918	Wouters, <i>Jan-Baptist</i> (°Antwerpen, 15Li/2LA)	KH (19/07/1919)	LL HECHT
57.	15-16/06/1918	Avonds, <i>Jozef</i> (°Antwerpen, 5Li/2LA)	KH (19/07/1919)	20 JA BW HECHT
58.	15-16/06/1918	Bercx, <i>Willem</i> (°Diepenbeek, 5Li/2LA)	KH (19/07/1919)	DOODSTRAF
59.	15-16/06/1918	Caluwé, <i>Alfons</i> (°Rupelmonde, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	DOODSTRAF
60.	15-16/06/1918	Caluwé, <i>Xavier</i> (°Rupelmonde, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	DOODSTRAF
61.	15-16/06/1918	Gilis, <i>Karel</i> (°Antwerpen, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	LL HECHT
62.	15-16/06/1918	Laenen, <i>Jozef</i> (°Hulsthout, 5Li/2LA)	KH (19/07/1919)	20 JA BW HECHT
63.	15-16/06/1918	Maertens, <i>Jan</i> (°Diepenbeek, 5Li/2LA)	KH (19/07/1919)	15 JA BW HECHT
64.	15-16/06/1918	Schuer, <i>Lodewijk</i> (°Tessenderlo, 5Li/2LA)	KH (19/07/1919)	20 JA BW HECHT
65.	16/06/1918	Froyen, <i>Julien</i> (°Hasselt, 6Li/2LA)	KH (07/06/1919)	LL HECHT ⁵
66.	16/06/1918	Van Melkebeke, <i>Emiel</i> (°Sinte Antelinck, 6Li/2LA)	KH (07/06/1919)	LL HECHT
67.	16-17/06/1918	Lambrechts, <i>Jan</i> (°Aarschot, 16Li/2LA)	KH (19/07/1919)	LL HECHT
68.	16-17/06/1918	Van Wiel, <i>Jozef</i> (°Beveren-Waas, 16Li/2LA)	KH (19/07/1919)	LL HECHT
69.	18/06/1918	Brants, <i>Jozef</i> (°Antwerpen, 16Li/2LA)	KR2LA (16/04/1919)	LL HECHT
70.	18/06/1918	Huybrechts, <i>Jules</i> (°Zantvliet, 16Li/2LA)	KR2LA (16/04/1919)	LL HECHT
71.	18-19/06/1918	Pesant, <i>August</i> (°Gent, 5Li/2LA)	KR2LA (29/09/1919)	20 JA BW HECHT
72.	18-19/06/1918	Muys, <i>Lodewijk</i> (°Weert, 6Li/2LA)	KH (07/04/1925)	10 JA HECHT
73.	18-19/06/1918	Cnop, <i>Karel</i> (°Vilvoorde, 6Li/2LA)	KRANTW (02/02/1922)	15 JA HECHT
74.	18-19/06/1918	De Maeyer, <i>Pieter</i> (°Hemiksem, 6Li/2LA)	KRANTW (02/02/1922)	15 JA HECHT
75.	18-19/06/1918	Van den Bulck, <i>Karel</i> (°Boom, 6Li/2LA)	KRANTW (02/02/1922)	15 JA HECHT
76.	19/06/1918	Ooms, <i>Jan-Frans</i> (°Balen, 5Li/2LA)	KR2LA (02/05/1919)	LL HECHT
77.	19/06/1918	Reyniers, <i>Frans</i> (°Breendonk, 5Li/2LA)	KR2LA (02/05/1919)	LL HECHT
78.	19/06/1918	Van der Straeten, <i>Lodewijk</i> (°Herzele, 5Li/2LA)	KR2LA (02/05/1919)	LL HECHT

5. Eerherstel op 22 mei 1937.

79.	19-20/06/1918	Berghmans, <i>Frans</i> (°Herenthout, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT
80.	19-20/06/1918	Colenbunders, <i>Alfons</i> (°Herenthout, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT
81.	19-20/06/1918	Delanotte, <i>Prosper</i> (°Proven, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT
82.	19-20/06/1918	De Visscher, <i>Leopold</i> (°Heist-aan-Zee, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT
83.	19-20/06/1918	De Vuyst, <i>Hector</i> (°Asper, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT ⁶
84.	19-20/06/1918	Dillen, <i>Hendrik</i> (°Kwaadmechelen, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT
85.	19-20/06/1918	Elen, <i>Jan</i> (°Meerhout, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT
86.	19-20/06/1918	Geukens, <i>Frans</i> (°Meerhout, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT
87.	19-20/06/1918	Janssens, <i>Jan-Baptist</i> (°Brussel, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT
88.	19-20/06/1918	Magnus, <i>Frans</i> (°Ruisbroek 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT
89.	19-20/06/1918	Meyfroot, <i>Valère</i> (°Brielen, 5Li/2LA)	KR2LA (29/07/1919)	15 JA BW HECHT
90.	19-20/06/1918	Pollet, <i>Alois</i> (°Aartrijke, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	DOODSTRAF
91.	19-20/06/1918	Stroobants, <i>Lodewijk</i> (°Mechelen, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	20 JA BW HECHT
92.	19-20/06/1918	Van den Bulck, <i>Lodewijk</i> (°Gent, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT
93.	19-20/06/1918	Van Dijck, <i>August</i> (°Balen, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT
94.	19-20/06/1918	Van Egdom, <i>Frans</i> (°Geel 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	DOODSTRAF
95.	19-20/06/1918	Verhezen, <i>Jozef</i> (°Meerhout, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	LL HECHT
96.	19-20/06/1918	Vermeulen, <i>Lodewijk</i> (°Berchem, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	15 JA BW HECHT
97.	20/06/1918	Vervaet, <i>Hendrik</i> (°Lokeren, 3Jv/5LA)	KH (05/09/1919)	20 JA BW HECHT ⁷
98.	22/06/1918	Dries, <i>Pieter</i> (°Lessen, 2Jv/5LA)	KR5LA (14/06/1919)	20 JA BW HECHT
99.	23/06/1918	Desoer, <i>Hendrik</i> (°Ath, 1Li/5LA)	KH (22/03/1919)	DOODSTRAF
100.	23/06/1918	Forêt, <i>Edmond</i> (°Gent, 1Li/5LA)	KH (22/03/1919)	DOODSTRAF
101.	23-24/06/1918	De Boeck, <i>Philippe</i> (°Mechelen, 15Li/2LA)	KR2LA (30/08/1919)	15 JA BW HECHT
102.	23-24/06/1918	Pint, <i>Karel</i> (°Brussel, 15Li/2LA)	KR2LA (30/08/1919)	15 JA BW HECHT
103.	23-24/06/1918	Silverants, <i>Jan</i> (°Mechelen, 15Li/2LA)	KR2LA (30/08/1919)	15 JA BW HECHT
104.	24-25/06/1918	Calluy, <i>August</i> (°Rumst, 5Li/2LA)	KRANTW (29/04/1921)	20 JA BW HECHT
105.	24-25/06/1918	Fort, <i>Oscar</i> (°Vloesberg, 5Li/2LA)	KR2LA (12/06/1919)	20 JA BW HECHT
106.	24-25/06/1918	Loopmans, <i>Adriaan</i> (°Ekeren, 5Li/2LA)	KR2LA(12/06/1919)	20 JA BW HECHT
107.	28/06/1918	Marescaux, <i>Frans</i> (°Elsene, 6Jv/5LA)	KH (05/09/1919)	20 JA BW HECHT
108.	29/06/1918	Maertens, <i>Polidor</i> (°Ledeberg, 2Jv/5LA)	KH (05/09/1919)	LL HECHT
109.	03-04/07/1918	Masure, <i>Robert</i> (°Gent, 6Li/2LA)	KR2LA (18/04/1919)	20 JA BW HECHT
110.	05/07/1918	Beerts, <i>Emiel</i> (°Vlijtingen, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	DOODSTRAF
111.	05/07/1918	De Herdt, <i>Leon</i> (°Rumst, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	LL HECHT
112.	05/07/1918	Lauwereys, <i>Jozef</i> (°Rumst, 5Li/2LA)	KH (16/08/1919)	DOODSTRAF

6. Eerherstel op 21 december 1965.

7. Vrijgesproken van een inbreuk op artikel 118bis Sw. waartoe de krijgsraad van de 5de Legerafdeling hem op 12 juli 1919 ook had veroordeeld.

113.	05/07/1918	Aerts, <i>August</i> (°Meerhout, 5Li/2LA)	KR2LA(05/05/1919)	10 JA HECHT
114.	05/07/1918	Jeuris, <i>Constant</i> (°Boekhout, 5Li/2LA)	KR2LA (05/05/1919)	10 JA HECHT
115.	05/07/1918	De Cauwer, <i>Alfons</i> (°Beveren-Waas, 5Li/2LA)	KR2LA (05/05/1919)	10 JA HECHT
116.	31/07/1918	Weytsman, <i>Gaston</i> (°Kwaremont, 2Gren/6LA)	KH (11/02/1921)	7 JA HECHT
117.	05-06/08/1918	Mortier, <i>Prosper</i> (°Zwijnaarde, 4Li/1LA)	KH (23/01/1920)	20 JA BW HECHT
118.	05-06/08/1918	Salembien, <i>Alfons</i> (°Koekelare, 4Li/1LA)	KH (23/01/1920)	20 JA BW HECHT
119.	06/08/1918	De Vriese, Leon (°Sint-Andries, 4Li/1LA)	KH (04/04/1919)	DOODSTRAF
120.	06/08/1918	Van Hyfte, <i>Ferdinand</i> (°Eeklo, 4Li/1LA)	KH (04/04/1919)	DOODSTRAF

2. Militairen vrijgesproken voor desertie naar de vijand

DATUM DESERTIE	NAAM, VOORNAAM (GEBORTEPLAATS, LEGEREENHEID)	KRIJGSGERECHT (DATUM UITSPRAAK)	
1.	09/04/1916	Schoenmaeckers, <i>Cesar</i> (°Mechelen, 1Kar/6LA)	KR6LA (03/07/1919)
2.	13/05/1916	Blindeman, <i>Aloïs</i> (°Anzegem, 4Jv/3LA)	KROOST (28/05/1926)
3.	28/06/1916	Van Hauwegem, <i>Alfons</i> (°Eeklo 1Li/5LA)	KROOST (24/10/1919)
4.	23/08/1916	Synave, <i>Frans</i> (°Gent, 1Li/5LA)	KROOST (24/10/1919)
5.	09/01/1918	Couckuyt, <i>Clement</i> (°Beernem, 4Li/1LA)	KRWEST (19/05/1920)
6.	09/01/1918	Godfriaux, <i>Nöel</i> (°Charleroi, 4Li/1LA)	KRWEST (07/04/1920)
7.	09/01/1918	Van Dal, <i>Emiel</i> (°Sint-Kathelijne-Waver, 4Li/1LA)	KRWEST (07/04/1920)
8.	09/01/1918	Van Dierendonck, <i>Raymond</i> (°Heist-aan-Zee, 4Li/1LA)	KRWEST (07/04/1920)
9.	24/02/1918	Vanderschueren, <i>Charles</i> (°Gent, 1Gren/6LA)	KROOST (07/11/1919)
10.	26-27/03/1918	De Grande, <i>Alfons</i> (°Oostkamp, 4Li/1LA)	KRWEST (27/01/1920)
11.	26-27/03/1918	De Roest, <i>Modest</i> (°Sint-Maria-Aalter, 4Li/1LA)	KRWEST (27/01/1920)
12.	15-16/06/1918	Mathieu, <i>Herman</i> (°Villers d'Orval, 5Li/2LA)	KH (19/07/1919)
13.	10/07/1918	Meulemans, <i>Theofiel</i> (°Zottegem, 8Li/4LA)	KRGHL (27/06/1919) ⁸
14.	10/07/1918	Paspont, <i>Jan</i> (°Bilzen, 8Li/4LA)	KRGHL (27/06/1919) ⁹
15.	16-17/07/1918	Van Hooren, <i>Jeroom</i> (°Westkerke, 3Li/1LA)	KROOST (10/06/1921)

8. Die dag wel veroordeeld tot vijf jaar opsluiting wegens activisme (inbreuk op art. 118bis Sw).

9. Die dag wel veroordeeld tot vijf jaar opsluiting wegens activisme (inbreuk op art. 118bis Sw).

16. 24-25/07/1918 De Plancke, *Kamiel* KR1LA (11/04/1919)
(°Koolkerke, 4LI/1LA)

3. Militairen voor wie het strafdossier wegens desertie naar de vijand zonder gevolg (ZG) werd geklasseerd of die voor desertie naar de vijand buitenvervolgung (BV) werden gesteld

DATUM DESERTIE	NAAM, VOORNAAM (GEBORTEPLAATS, LEGEREENHEID)	KRIJGSAUDITEUR (DATUM UITSPRAAK)	BESLISSING
1. 09/10/1914	Vollemaere, <i>Léon</i> (°Borgerhout, 25Li/2LA)	KAANTW (08/03/1923)	BV
2. 15-16/07/1915	Oswald, <i>Pierre</i> (°Viville, 5Li/2LA)	KAANTW (29/12/1923)	ZG
3. 15-16/07/1915	De Visscher, <i>Pieter</i> (°Destelbergen, 5Li/2LA)	KAANTW (29/12/1923)	ZG
4. 15-16/07/1915	De Vry, <i>Jean-Baptiste</i> (°Beerse, 5Li/2LA)	KAANTW (29/12/1923)	ZG
5. 15-16/07/1915	De Wolf, <i>Frans</i> (°Koekelberg, 5Li/2LA)	KAANTW (29/12/1923)	ZG
6. 15-16/07/1915	Van den Haute, <i>Robert</i> (°Latem, 5Li/2LA)	KAANTW (29/12/1923)	ZG
7. 27/07/1915	Cambier, <i>Louis</i> (°Doornik, 24Li/1LA)	KAWEST (19/04/ 1921)	BV
8. 27/07/1915	Dantschotter, <i>Evariste</i> (°Sint-Michiels, 24Li/1LA)	KAWEST (19/04/ 1921)	BV
9. 27/07/1915	Deckers, <i>Guillaume</i> (°Ternat, 24Li/1LA)	KAWEST (19/04/ 1921)	BV
10. 27/07/1915	De Spieghele, <i>René</i> (°Knesselare, 24Li/1LA)	KAWEST (19/04/ 1921)	BV
11. 27/07/1915	Foulon, <i>Richard</i> (°Bellegem, 24Li/1LA)	KAWEST (19/04/ 1921)	BV
12. 27/07/1915	Maertens, <i>Hendrik</i> (°Koolskamp, 24Li/1LA)	KAWEST (19/04/ 1921)	BV
13. 27/07/1915	Van Pevenage, <i>Omer</i> (°Schorisse, 24Li/1LA)	KAWEST (19/04/ 1921)	BV
14. 07/01/1916	Meulewater, <i>Cyrille</i> (°Bassevelde, 3Li/1LA)	KA1LA (08/03/1919)	ZG
15. 07/01/1916	Van Hoorenbeke, <i>Jules</i> (°Antwerpen, 3Li/1LA)	KA1LA (08/03/1919)	ZG
16. 30/01/1917	Roskams, <i>Frans</i> (? , 1Li/5LA)	KABRAB (25/01/1922)	BV
17. 30/01/1917	De Backer, <i>Karel</i> (? , 1Li/5LA)	KABRAB (25/01/1922)	BV
18. 30/01/1917	De Wever, <i>Frans</i> (? , 1Li/5LA)	KABRAB (25/01/1922)	BV
19. 07-08/03/1918	Poissonnier, <i>Marcel</i> (°Poperinge, 1Gren/6LA)	KA6LA (14/09/1919)	ZG
20. 07-08/03/1918	Verbraecken, <i>Alfons</i> (°Zwijndrecht, 1Gren/6LA)	KA6LA (18/07/1919)	ZG
21. 07-08/03/1918	Wijnants, <i>Frans</i> (°Herentals, 1Gren/6LA)	KA6LA (18/07/1919)	ZG
22. 12/03/1918	Demeulemeester, <i>Amedée</i> (°Waregem, 2Gren/6LA)	KA1LA (18/07/1919)	ZG
23. 18/03/1918	Maes, <i>Georges</i> (°Gent, 4de Lansiers/RUIT)	KA00ST (18/08/1920)	ZG
24. 20/04/1918	Gielen, <i>Henri</i> (? , AM/3LA)	KA3LA (27/06/1918)	BV
25. 20/04/1918	Duquesne, <i>Gaston</i> (°Quévy-le-Petit, AM/3LA)	KA3LA (27/06/1918)	BV

26.	20/04/1918	Belien, <i>Jean</i> (°Stokrooie, AM/3LA)	KA3LA (27/06/1918)	BV
27.	07/06/1918	Muylaert, <i>Adolphe</i> (°Ninove, 1Gren/6LA)	KA6LA (21/09/1919)	BV
28.	14/06/1918	De Schaepmeester, <i>Arthur</i> (°Gent, 6Li/2LA)	KR2LA (27/03/1919)	BV
29.	14/06/1918	Ooms, <i>Joseph</i> (°Balen, 6Li/2LA)	KR2LA (23/09/1919)	BV
30.	14-15/06/1918	Verlinden, <i>Frans</i> (°Antwerpen, 15Li/2LA)	KAANTW (07/12/1926)	BV
31.	17-18/06/1918	Albert, <i>August</i> (Sint-Jans-Molenbeek, 1Kar/6LA)	KA6LA (29/02/1919)	BV
32.	18-19/06/1918	Mariën, <i>Lodewijk</i> (°Hemiksem, 6Li/2LA)	KAANTW (09/02/1920)	ZG ¹⁰
33.	19-20/06/1918	Aertsens, <i>Hendrik</i> (°Ekeren, 5Li/2LA)	KA2LA (18/07/1918)	ZG ¹¹
34.	16-17/07/1918	Clyncke, <i>Juliaan</i> (°Brugge, 3Li/1LA)	KA1LA (?)	BV
35.	04/08/1918	De Cauter, <i>Frans</i> (°Duffel, 5Jv/5LA)	KA5LA (05/06/1919)	ZG ¹²

4. Militairen voor wie de strafvordering wegens desertie naar de vijand werd geherkwalificeerd in een andere strafvordering

DATUM DESERTIE	NAAM, VOORNAAM (GEBORTEPLAATS, LEGEREENHEID)	KRIJGSAUDITEUR/KRIJGSRAAD (DATUM UITSPRAAK)	
1.	18/10/1914	Beun, <i>Oscar</i> (°Ieper, 3Li/1LA)	KRHEN (18/10/1923) ¹³
2.	28/07/1917	Bauwens, <i>Victor</i> (°Laken, 5Li/2LA)	KROOST (15/10/1921) ¹⁴
3.	10/03/1918	Grimonprez, <i>Romain</i> (°Zillebeke, 1Gren/6LA)	KAWEST (27/07/1920) ¹⁵
4.	26/05/1918	Decock, <i>Charles</i> (°Baasrode, 24Li/1LA)	KABRAB (04/05/1922) ¹⁶
5.	16-17/07/1918	Vogelaere, <i>Camiel</i> (°Westkerke, 3Li/1LA)	KA00ST (07/05/1920) ¹⁷

10. Strafdossier door de krijgsauditeur zonder gevolg geklasseerd omdat de betrokkene na zijn desertie krankzinnig was geworden.
11. In de gevangenis opgesloten op 4 februari 1919 en overleden op 11 maart 1919 in het militair ziekenhuis in Antwerpen: Anderlecht, RABA, KAKRTV 1914-1919, 79, 696/1918.
12. Strafdossier door de krijgsauditeur zonder gevolg geklasseerd omdat de betrokkene tijdens zijn desertie krankzinnig was.
13. Herkwalificatie tot desertie in aanwezigheid van de vijand en hiervoor gestraft.
14. Herkwalificatie tot desertie in tijd van oorlog en vervolgens vrijgesproken.
15. Herkwalificatie tot postverlating in aanwezigheid van de vijand en vervolgens buitenvervolgning gesteld.
16. Herkwalificatie tot activisme (inbreuk op art. 115 Sw) en vervolgens buitenvervolgning gesteld.
17. Herkwalificatie tot activisme (inbreuk op art. 118bis Sw) en vervolgens buitenvervolgning gesteld.
18. Door de krijgsraad van Brabant op 26 april 1922 bij verstek tot de doodstraf veroordeeld voor activisme en landverraad.

5. Voortvluchtige militairen verdacht van desertie naar de vijand

DATUM DESERTIE	NAAM, VOORNAAM (GEBORTEPLAATS, LEGEREENHEID)	KRIJGSAUDITEUR (DATUM LAATSTE NOTITIE)
1. 19/10/1914	Frantzen, <i>Frans</i> (°Antwerpen, 1Gen/6LA)	KA00ST (01/12/1921)
2. 10/05/1916	Van Rossem, <i>Pieter</i> (°Temse, 1Kar/6LA)	KA6LA (9/05/1916) ¹⁸
3. ?/08/1916	Van de Broeck, <i>Julien</i> (?, 3Li/1LA)	KA1LA (01/12/1918)
4. 24/02/1918	Capelle, <i>Achiel</i> (Zwevezele, 1Gren/6LA)	KA00ST (16/09/1918) ¹⁹
5. 26/02/1918	Mertens, <i>Frans</i> (°Antwerpen, 2Gren/6LA)	KA6LA (02/02/1919)
6. 26/02/1918	Van Lierde, <i>Jules</i> (°Onkerzele, 2Gren/6LA)	KA6LA (02/02/1919)
7. 30-01/05/1918	Charpentier, <i>Jules</i> (°Mol, 3Li/1LA)	KABRAB (12/11/1919) ²⁰
8. 30-01/05/1918	De Schaepdrijver, <i>Karel</i> (°Temse, 3Li/1LA)	KABRAB (12/11/1919) ²¹
9. 30-01/05/1918	Haesaert, <i>Vital</i> (°Aartrijke, 2Gren/2LA)	KABRAB (12/11/1919) ²²
10. 04/05/1918	Van Sante, <i>Carlos</i> (°Wetteren, 23Li/1LA)	KABRAB (12/11/1919) ²³
11. 07-08/05/1918	Verreyt, <i>Lodewijk</i> (°Herenthout, 2Gen/2LA)	KAANTW (10/05/1923)
12. 16-17/05/1918	De Pryck, <i>Lode</i> (°Gent, 23Li/1LA)	KABRAB (05/04/1922) ²⁴
13. 16-17/05/1918	Sercu, <i>Hendrik</i> (°Rumbeke, 2JV/5LA)	KA5LA (27/05/1918)
14. 06/06/1918	Leys, <i>Lodewijk</i> (°Stabroek, 17Li/2LA)	KA2LA (17/06/1918)
15. 15-16/06/1918	Janssens, <i>Frans</i> (°Geel, 5Li/2LA)	KABRAB (05/04/1922) ²⁵
16. 15-16/06/1918	Van Lerberghe, <i>Antoon</i> (°Antwerpen, 5Li/2LA)	KA5LA (16/07/1918)

19. Overleden in een krijgsgevangenkamp in Duitsland.

20. Door de krijgsraad van Brabant op 24 april 1922 bij verstek veroordeeld tot de doodstraf wegens activisme en landverraad.

21. Door de krijgsraad van Brabant op 24 april 1922 bij verstek veroordeeld tot de doodstraf wegens activisme en landverraad.

22. Door de krijgsraad van Brabant op 24 april 1922 bij verstek veroordeeld tot de doodstraf wegens activisme en landverraad.

23. Door de krijgsraad van Brabant op 24 april 1922 bij verstek tot de doodstraf veroordeeld wegens activisme en landverraad.

24. Door de krijgsraad van Brabant op 29 mei 1922 bij verstek veroordeeld tot de doodstraf wegens activisme en landverraad.

25. Door de krijgsraad van Brabant op 29 mei 1922 bij verstek veroordeeld tot de doodstraf wegens activisme en landverraad.

26. Door de krijgsraad van Brabant op 29 mei 1922 bij verstek veroordeeld tot de doodstraf wegens activisme en landverraad.

27. Door de krijgsraad van Brabant op 29 mei 1922 bij verstek veroordeeld tot twintig jaar dwangarbeid wegens activisme en landverraad.

28. Door de krijgsraad van Brabant op 29 mei 1922 bij verstek veroordeeld tot levenslange dwangarbeid wegens activisme en landverraad.

17.	19-20/06/1918	Schellens, <i>Alfons</i> (°Heist-op-den-Berg, 5Li/2LA)	KA2LA (18/07/1918)
18.	23-24/06/1918	Van Bever, <i>Frans</i> (°Wattreloos, 15Li/2LA)	KABRAB (05/04/1922) ²⁶
19.	26/06/1918	Maes, <i>Hector</i> (°Zwevezele, 16Li/2LA)	KABRAB (08/06/1936)
20.	29/06/1918	Van Vooren, <i>Edmond</i> (°Watervliet, 2Jv/5LA)	KABRAB (05/04/1922) ²⁷
21.	05/07/1918	Cayman, <i>Urbain</i> (°Blankenberge, 5Li/2LA)	KABRAB (05/04/1922) ²⁸
22.	24-25/07/1918	Allemeersch, <i>Lodewijk</i> (°Westkerke, 4Li/1LA)	KAWEST (13/05/1932)
23.	05-6/08/1918	Maes, <i>Théopheil</i> (°Torhout, 4Li/1LA)	KAWEST (09/04/1932)
24.	06/08/1918	Belpalme, <i>Emiel</i> (°Meteren, 4Li/1LA)	KAWEST (09/04/1932)

6. Militairen die alleen werden gesignaleerd voor desertie naar de vijand

1.	06/11/1917	Aerts, <i>Adriaan</i> (°Antwerpen, 2Kar/6LA)	SIGN (01/10/1918) ²⁹
2.	20/04/1918	Bogaert, <i>Jozef</i> (°Bikschote, 9Li/3LA)	SIGN (01/10/1918) ³⁰
3.	04-05/06/1918	De Vooght, <i>Jan-Frans</i> (? , 6Li/2LA)	SIGN ³¹
4.	?	Van den Bossche, <i>Urbain</i> (°Antwerpen, 4Jv/3LA)	SIGN (01/10/1918) ³²
5.	?	Schools ? (Gen/2LA)	SIGN (24/03/1919) ³³

29. Vermeld in lijst gezonden naar Belgische ambassade in Zwitserland.

30. Vermeld in lijst gezonden naar Belgische ambassade in Zwitserland.

31. Vermeld in de bekentenis van Louis Belien op 17 april 1919: Anderlecht, RABA, KH. Dossiers 1915-1954, 156 A, 577-582/1919.

32. Vermeld in lijst gezonden naar Belgische ambassade in Zwitserland.

33. Vermeld in een lijst van het auditoraat-generaal, meegezonden met een circulaire nr. 411 van 24 maart 1919 (bewaard in het archief van de auditeur-generaal).